

บทที่ 3

เรื่องสันถวาระหว่างปี พ.ศ.2508-2518:

ภาพสะท้อนสังคมลาวที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก

ผู้วิจัยแบ่งเรื่องสันถวาระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 เหตุที่เริ่มใน พ.ศ. 2508 เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เรื่องสันถวาระหว่างลาวขยายตัวออกสู่สายตาประชาชนมากขึ้นพร้อมกับมีการพิมพ์รวมเล่มเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยคิดว่าการแบ่งตามช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้เห็นพัฒนาการของเรื่องสันถวาระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 ได้ชัดเจน

3.1 ภาพสังคมลาวที่มีผลกระทบต่อเรื่องสันถวาระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518

ฝรั่งเศสให้เอกราชกับประเทศลาวหลังจากที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสมาเป็นเวลา 61 ปี เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามกองทัพเวียดนามที่สนับสนุนโดยจีนบุกเข้าลาวในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2497 (บ่อแสงคำ วงศาโรจน์และคณะ, 1987: 290) พร้อมกับถอนกำลังทหารที่ใช้ในการทำสงครามอินโดจีนออกจากประเทศลาวทั้งหมดภายใน 4 เดือน ถึงแม้ว่าประเทศลาวได้รับเอกราชแล้วแต่ขบวนการประเทศลาวก็ยังคงยึดครองดินแดนปลอดปล่อยในแขวงจำปาสักและพงสาลีต่อไป (ภูวคณ ทรวงประเสริฐ, 2535: 45) ฉะนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2497 เป็นต้นมาประเทศลาวได้อิสรภาพจากฝรั่งเศสและสิ้นแผ่นดินลาวกลับคืน

ความขัดแย้งของรัฐบาลส่งผลให้เกิดสงครามกลางเมือง รัฐบาลจึงแบ่งเป็น 3 ฝ่ายคือลาวฝ่ายกลางมีเจ้าสุวรรณภูมิเป็นผู้นำมีสหภาพโซเวียตให้ความสนับสนุน

ลาวฝ่ายขวานำโดยเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ในการยับยั้งการขยายตัวของลัทธิสังคมนิยมในลาวและในเอเชีย

ลาวฝ่ายซ้ายนำโดยเจ้าสุภานุวงศ์มีจีน เวียดนามและสหภาพโซเวียตให้การสนับสนุน มีฐานที่ตั้งอยู่ในแขวงจำปาสักและพงสาลีเรียกว่ากองทัพแนวลาวยุทธหรือขบวนการประเทศลาว ต่อมาตั้งเป็นพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเพื่อขยายฐานอำนาจจากภาคเหนือลงสู่ภาคใต้ ลาวทั้ง 3 ฝ่ายแก่งแย่งอำนาจโดยใช้กำลังและอาวุธอย่างต่อเนื่อง (พยนต์ ติมเจริญ,

2538: 82-83) สงครามกลางเมืองในลาวจึงกลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างประเทศมหาอำนาจ ซึ่งต่างให้ความสำคัญสนับสนุนฝ่ายของตน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2517: 50) เมื่อผู้นำลาวแต่ละฝ่าย ยังตกลงกันไม่ได้จึงทำให้สงครามกลางเมืองยืดเยื้อต่อไปอีกและในขณะเดียวกัน สงครามเวียดนามกำลังทวีความรุนแรงขึ้นก็ยิ่งทำให้สงครามในลาวขยายกว้างขึ้น ฝ่ายอเมริกา ถือว่าขบวนการประเทศลาวให้ความสำคัญสนับสนุนเวียดนามเหนือโดยให้ลำเลียงอาวุธและคน ผ่านเส้นทางโฮจิมินห์ ดังนั้นอเมริกาจึงใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดภาคเหนือของประเทศลาว รวมทั้งทุ่งไหหิน กล่าวกันว่าดินแดนทางภาคเหนือของลาวโดนทิ้งระเบิดมากกว่าที่ใดในโลก (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2517: 51 - 52)

เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามาทำสงครามในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่เรียกกันว่าสงครามอินโดจีนส่งผลให้ประเทศลาวแบ่งการปกครองเป็น 2 เขตคือ เขตราชอาณาจักรและเขตแนวลาวยุติหรือเขตปลดปล่อย

เขตราชอาณาจักรมีอาณาเขตอยู่ในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ (ในเวียงจันทน์ แบ่งการปกครองเป็น 2 เขตคือในกำแพงและนอกกำแพง)และแขวงอื่นๆโดยเฉพาะแขวงที่ติดกับ ประเทศไทย (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 322) เขตนี้เป็นเขตควบคุมของฝ่ายรัฐบาล เวียงจันทน์มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านการเมืองและการทหาร มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีการเลือกตั้ง การที่รัฐบาลลาวยอมให้สหรัฐอเมริกา เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งก็เพื่อแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2537:49) อเมริกามีบทบาทในการเลือกตั้งให้กับรัฐบาลลาว เช่น ผุย ชะนะนิกร เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก หยุช อะไพและบรรดาหัวหน้าเผ่าของลาวที่มีอิทธิพล ทางทหารเข้ามาควบคุมการเมืองและการทหารเพื่อทำให้ประเทศลาวดำเนินไปตามนโยบาย ที่อเมริกาได้วางไว้อเมริกาสันับสนุนการเลือกตั้งพรรคการเมืองฝ่ายขวาโดยพยายามให้นักการเมือง ฝ่ายขวาเป็นนายกรัฐมนตรี (เพ็ญศรี กาญจนมัย, 2537: 215) และช่วยเหลือด้านการทหารให้กับ รัฐบาลเป็นจำนวนเงินหลายล้านเหรียญอเมริกา ในปีพ.ศ. 2501 อเมริกาสามารถขยายบทบาท ได้อย่างเต็มที่โดยร้อยละ 80 ของงบประมาณประจำปีที่อเมริกาจ่ายให้ลาวหรือประมาณ 45 ล้านเหรียญอเมริกา จะนำไปใช้จ่ายให้กองทัพลาวฝ่ายขวาที่มีกำลังพลประมาณ 25,000 คน และกองทัพดังกล่าวถูกควบคุมทางอ้อมจากสำนักงานประเมินโครงการความช่วยเหลือ (The U S Programs Evaluation Office: PEO) ซึ่งควบคุมโดยตรงจากนายทหารอเมริกา (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2537: 46,48) เพราะรัฐบาลและกองทัพฝ่ายราชอาณาจักรได้รับการ

สนับสนุนจากอเมริกาและพันธมิตรทั้งทางอาวุธและกำลังทหาร รัฐบาลแห่งชาติลาวได้รับเงินช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก ผู้มีอำนาจต่างกอบโกยในลักษณะฉ้อราษฎร์บังหลวงนำเงินดอลลาร์ไปฝากยังธนาคารต่างชาติและพร้อมที่จะสละชาติบ้านเมืองอพยพไปอาศัยยังต่างประเทศ และด้วยเหตุผลด้านการเงินนี้เองที่ทำให้รัฐบาลแห่งชาติลาวปฏิเสธข้อเสนอเกี่ยวกับการตั้งรัฐบาลของพรรคแนวลาวยุติการเพื่อร่วมกันตั้งรัฐบาลผสม (พจนันท์ ทิมเจริญ, 2538: 85)

เขตราชอาณาจักรมีการระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สหรัฐนำเงินมาลงทุนทำธุรกิจในประเทศลาวเป็นจำนวนมากจึงมีผลให้ในเขตราชอาณาจักรลาวเริ่มมีการทำธุรกิจบริษัทเอกชนก่อตั้งขึ้นเป็นจำนวนมากเช่นบริษัทประกันภัย ธนาคาร บริษัทสินค้านำเข้า (อุทิน บุญขาว, 1997: 4) ระบบทุนนิยมส่งผลให้วิถีชีวิตของประชาชนลาวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมประชาชนลาวเริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ

เขตแนวลาวยุติการหรือเขตปลดปล่อยอยู่ในแขวงซำเหนือและพงสาฎิภาคเหนือของประเทศลาวเป็นเขตที่รวบรวมกองกำลังฝ่ายประเทศลาวหรือกองกำลังปฏิวัติภายหลังมีกำลังเข้มแข็งขึ้นจึงขยายพื้นที่ไปยังแขวงอื่นๆที่เคยถูกอเมริกาควบคุม (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 322) มีการปกครองแบบสังคมนิยม มีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นฝ่ายบริหาร

เขตปลดปล่อยเป็นที่ตั้งของการปฏิวัติ ถึงแม้จะตั้งอยู่ในสองแขวง (จังหวัด) คือแขวงซำเหนือและพงสาฎิแต่สภาพในเขตปลดปล่อยก็มีทุกอย่างเหมือนอย่างในเขตราชอาณาจักรลาว กล่าวคือศูนย์กลางพรรคก่อสร้างและขยายเขตปลดปล่อยโดยขยายกำลังทหารรวมทั้งอาณาเขตการปกครองไปยังแขวงอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียง มีเศรษฐกิจแบบรวมหมู่ จัดตั้งสาธารณสุขและโรงพยาบาล ทางพรรคให้ความสำคัญกับสำนักงานวัฒนธรรม โรงเรียนรวมทั้งจัดตั้งสำนักพิมพ์จำหน่ายลาวยุติการ สำนักงานแถลงข่าว หนังสือพิมพ์ลาวยุติการและโรงพิมพ์ (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 340) สภาพสังคมในเขตปลดปล่อยมีทุกอย่างเหมือนในเขตราชอาณาจักรแต่มีการปกครองและการบริหารที่แตกต่างกัน ในเขตปลดปล่อยปกครองแบบสังคมนิยมส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจ การเรียนการสอนในโรงเรียนรวมทั้งการพิมพ์หนังสือต้องสอดคล้องกับนโยบายที่พรรคกำหนด

เรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 เป็นภาพสะท้อนสังคมลาว ในช่วงสงครามกลางเมืองพร้อมกับสงครามอินโดจีน เมื่ออเมริกาเข้ามาทำสงครามในคาบสมุทรอินโดจีนส่งผลให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีบทบาทในสังคมลาวอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองหลวง ดังนั้นคนลาวในสังคมเมืองจึงมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตแบบตะวันตกมากขึ้นในขณะที่เดียวกันค่านิยมดังกล่าวส่งผลให้สังคมลาวเสื่อมถอยลง กล่าวคือประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับวัตถุมากขึ้น คุณค่าทางจิตใจจึงลดลง เมื่อสังคมเป็นเช่นนี้จึงมีนักเขียนเขียนเรื่องสั้นเพื่อแสดงความห่วงใยประชาชนและสังคมลาวซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนา พร้อมทั้งต้องการสร้างจิตสำนึกให้คนลาวร่วมมือกันแก้ปัญหาสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมลาว

3.2 นักเขียนเรื่องสั้นลาวระหว่าง พ.ศ. 2508-2518

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508-2518 นับว่าเป็นระยะเวลาที่นักเขียนลาวเริ่มให้ความสำคัญกับการเขียนเรื่องสั้นอย่างจริงจังพร้อมทั้งมีเรื่องสั้นตีพิมพ์จำหน่ายเป็นจำนวนมากและเป็นที่ยอมรับค่อนักอ่านลาวอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งนี้เพราะรูปแบบของเรื่องสั้นที่เป็นร้อยแก้วเป็นรูปแบบใหม่ในสายตานักอ่านลาว นักเขียนในระบอบนี้นอกจากเขียนเรื่องสั้นแล้วยังมีหน้าที่พิมพ์และวางจำหน่ายด้วยตัวเองทุกอย่าง (คารา กันตะชา, 2541: สัมภาษณ์)

เมื่อเริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มนักเขียนลาว การรวมตัวกันครั้งนี้เป็นการรวมกลุ่มปัญญาชนลาวเพื่อจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์งานเขียนหรืองานวรรณกรรมสมัยใหม่ของลาว ให้ก้าวหน้าและมีผลให้งานเขียนเรื่องสั้นลาวเริ่มขยายตัวพร้อมกับเป็นที่รู้จักในสายตานักอ่านลาวมากขึ้น สโมสรอักษรศิลป์จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มนักเขียนและเป็นการรวมตัวกันครั้งแรกของกลุ่มนักเขียนลาวเมื่อปี พ.ศ.2515 (อุทิน บุนยวง, 1997: 7)

นักเขียนกลุ่มไผ่หนามยังคงเขียนเรื่องสั้นออกสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นนักเขียนลาวกลุ่มนี้ยังเขียน สารคดี กวีนิพนธ์ นวนิยาย แปลวรรณกรรมต่างประเทศเป็นภาษาลาวและเขียนเรื่องสั้น ตีพิมพ์ในวารสารไผ่หนาม นักเขียนเด่นประจำกลุ่มมีหลายคน เช่น ปาโน ดวงจำปา ดอกเกด และแสง พุฒาเงิน (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 326)

ดวงจำปา เป็นนักเขียนสตรีลาวมีผลงานปรากฏออกมาเป็นจำนวนมากตั้งแต่ยุคแรกของเรื่องสั้นลาว มีทั้งบทกวี นวนิยาย บทละครและเรื่องสั้น ดวงจำปาเริ่มส่งงานเขียนของตนลงพิมพ์ในวารสารเมืองลาวและหนังสือพิมพ์อื่นๆมาเป็นเวลาหลายปีจนกระทั่งวารสารไผ่หนามก่อตั้งขึ้นจึงได้ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการวารสารฉบับนี้และส่งงานเขียนตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นประธานคณะอักษรศิลป์ของคณะนักประพันธ์ในเขตราชอาณาจักร (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 327) ในยุคนี้ดวงจำปา มีเรื่องสั้นออกมาจำนวนหนึ่งเช่น รวมเรื่องสั้นชุด กุยก์กลืนสาวควาผู้ชาย เขียนร่วมกับ ปาใน

ดอกเกิด เป็นนักเขียนหญิงลาวอีกคนหนึ่งของกลุ่มไผ่หนามที่เริ่มส่งงานเขียนเรื่องสั้นตีพิมพ์ตามวารสารและหนังสือพิมพ์หลายฉบับตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษา ในช่วงนี้ดอกเกิดทำหน้าที่เป็นผู้จัดการวารสาร “ไผ่หนาม”(บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 329)

แสง พุผาเงิน เป็นนักเขียนเรื่องสั้นรุ่นหนุ่มและเป็นนักเขียนคนสำคัญของวารสารไผ่หนามเขาส่งเรื่องสั้นลงพิมพ์เป็นจำนวนมากจนกระทั่งมีผลงานรวมเรื่องสั้นเป็นของตนเองหลายเล่ม ผลงานรวมเรื่องสั้นเรื่องแรกของเขาชื่อ *ชีวิตนี้คือละครก้อม*

ปาใน เป็นนักเขียนคนสำคัญของกลุ่มไผ่หนามอีกเช่นกันมีเรื่องสั้นปรากฏออกมาเป็นจำนวนมาก เรื่องสั้นของเขามีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างตรงไปตรงมา (คารา กันละซา, 2541: สัมภาษณ์)

นักเขียนทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นนักเขียนสังกัดกลุ่มไผ่หนามที่มีชื่อเสียงและมีผลงานปรากฏอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากนักเขียนท่านอื่นที่มีผลงานที่น่าสนใจ เช่น *ท่ง อุบมุง* เป็นนักเขียนเรื่องสั้นลาว มีผลงานเรื่อง “ลูกเขย” และ “จนกว่า...ความตาย” ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ชาติลาว (อุทิน บุนยวง, 1997: 5)

นักเขียนกลุ่มหนุ่มปากกาเขียน เป็นกลุ่มนักศึกษากฎหมาย (อุทิน บุนยวง, 1997: 7) นักเขียนเหล่านี้เรียกกลุ่มตนเองว่า “นักเขียนอาภัพ”เพราะไม่มีสำนักพิมพ์จำหน่ายเป็นของตนเอง เมื่อเขียนเรื่องแต่ละครั้งต้องฝากลงพิมพ์กับสำนักพิมพ์อื่น ผลงานของนักเขียนกลุ่มนี้มีทั้งสารคดี บทกวี นวนิยายและเรื่องสั้น นักเขียนที่มีผลงานเด่นของกลุ่มนี้ได้แก่ *สิงคอง เสถีพาบ* และ *มส.* เป็นต้น รวมทั้งนักเขียนผู้อื่นที่มีผลงานลงพิมพ์ในวารสารเพื่อนแก้ว

(บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 326) นักเขียนเรื่องสั้นที่กล่าวมาข้างต้นต่างก็เป็นนักเขียนในเขตราชอาณาจักรลาว

นอกจากนักเขียนสองกลุ่มที่กล่าวมาแล้วยังมี กลุ่มนักเขียนของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งมีผลงานปรากฏออกมาเป็นจำนวนมากเช่นกัน เรื่องสั้นของกลุ่มนี้มีเนื้อหารับใช้พรรคการเมือง ประชาชนและสังคมเป็นสำคัญ นักเขียนที่เป็นที่รู้จักได้แก่ สุวันทอน บุษผานูวง (ส. บุษผานูวง) มีผลงานรวมเรื่องสั้นปรากฏออกมาหลายชุด เช่น รวมเรื่องสั้นชุด ประเทศชาติพวกเรา รวมทั้งหมดสามเล่ม นอกจากนี้ยังมีนักเขียนคนอื่นอีกแต่ละคนมีลีลาการเขียนที่แตกต่างกัน เช่น คำเลียง พมเสนา ท่านสมบุญ ทะวีไซทั้งสองท่านมีลักษณะการเขียนแบบเพลจินจิตปฏิกิริยา ท่านแก้วมะนี สีวงไซ (บัวแก้ว จะเดินลึงสี) นางเวียงซ่า (นางคำพอน พิมมะแสง) มีการเขียนแบบตั้งทัศนอ่านแล้วรู้สึกตื่นตัวต่อการปฏิวัติ สำหรับ ท่านคำผาย พิลาว ดวงคำและ บุนดอง มะนีลา มีลักษณะการเขียนแบบเล่าเรื่องพื้นเมือง (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 389) เรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มนี้มีเนื้อหาแบบสังคมนิยม (Socialist Realism) (อุทิน บุนยาวง, 1997: 6)

3.3 การพิมพ์จำหน่ายระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518

การพิมพ์รวมเล่มเรื่องสั้นเป็นความก้าวหน้าอีกด้านหนึ่งในงานเขียนเรื่องสั้นนักเขียนลาวเริ่มให้ความสนใจกับการเขียนเรื่องสั้นมากขึ้น โดยส่งผลงานลงพิมพ์ตามวารสารต่างๆ เมื่อจำนวนเรื่องสั้นเพิ่มมากขึ้นจึงเริ่มมีการพิมพ์รวมเล่มออกจำหน่าย หนังสือรวมเรื่องสั้นเล่มแรกคือ ชีวิตนี้คือละครก้อม เขียนโดย แลง พูผาเงิน พิมพ์ออกจำหน่ายปี พ.ศ. 2511 นอกจากนั้นยังมีหนังสือรวมเรื่องสั้นออกสู่สายตาประชาชนติดต่อกันอีกหลายชุด โดยกลุ่มนักเขียนไผ่หนาม เช่น รวมเรื่องสั้นชุด กุยกลืนสาวควากลิ่นหนุ่ม (2514) หนาวใจ (2514) บ่บานก็หอม และ ลืมสัญญา (2515) (อุทิน บุนยาวง, 1997: 5 - 7) หนังสือรวมเรื่องสั้นทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นการรวมเรื่องสั้นของนักเขียนหลายๆ คนในหนึ่งเล่ม

การรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มนักเขียนมีผลให้เกิดการพิมพ์เรื่องสั้นและวารสารฉบับใหม่เพิ่มขึ้น ได้แก่ วารสารฟ้าใหม่ ของสโมสรอักษรศิลป์พิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นหนังสืออนุสรณ์ในการตั้งสโมสรครั้งนี้วารสารฉบับนี้เปิดโอกาสให้ตีพิมพ์เรื่องสั้นภายในเล่ม นอกจากวารสารแล้วสมาชิกในสโมสรยังจัดพิมพ์หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด ผู้หญิงหนอผู้หญิง (2515) เขียนโดย

แลง พุฒาเงิน หนังสือรวมเรื่องสั้นชุดสนิมมนุษย์ (อัตม์ฐวมะบุถ) (2515) เรื่องตลกของทิดบัวเขียนโดยเขียนได้เป็นหนังสือรวบรวมเรื่องตลกไว้นานเล่ม (อุทิน บุนยาวง, 1997: 7) นอกจากนี้ผลของการจัดตั้งกลุ่มนักเขียนทำให้เกิดวารสารฉบับใหม่ขึ้นอีก หลายฉบับ เช่น ขวัญเรือน (2512) เพื่อนแก้ว (2512) พิมพ์ลาว (2514) นาง (2515) วารสารไฟไหม้ (มิถุนายน 2515) ฉบับหลังก่อตั้งโดย มหาสิลา วีระวงส์และมีคารา กันละยาเป็นบรรณาธิการ วารสารที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นของเอกชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของวรรณกรรมลาว (อุทิน บุนยาวง, 1997: 6)

ขณะที่หนังสือพิมพ์และวารสารต่างๆ พิมพ์เผยแพร่เรื่องสั้นให้ประชาชนลาวได้อ่านมาเป็นเวลาติดต่อกันนั้นอีกด้านหนึ่งของสังคมลาวคือ การพิมพ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ในเขตแนวลาวยุคแรกเริ่มมีการพิมพ์หนังสือรวมเรื่องสั้นหลายเล่ม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมา เช่นเรื่อง “พลัดพรากจากสีพันดอน” (2512) “ตามถนนเวียงจันทน์” (2512) “น้องน้อยอาจหาญ” (2512) “ภาษาแม่” (2514) “คืนหนึ่งในแนวหน้า” (2514) “ผู้สืบทอด” (2515) “บนเส้นทางปลดปล่อย” (2515) “ถูกผู้ประเสริฐของชาติ” “เข้าคัมภีร์เอาปืน” “สองแม่ลูก” “บัวบาน” “แหวนหมั้น” “ดอกไม้ป่า” “ชีวิตใหม่” “เสียงเรียกของใคร” (สรวงเอี่ยมอองไผ่) (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 386-387)

ดังนั้นการพิมพ์รวมเล่มเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เรื่องสั้นลาวขยายตัวอย่างรวดเร็วและก้าวหน้ากว่าในช่วงยุคแรกพร้อมกับนำเสนอแนวคิดที่สะท้อนปัญหาภายในสังคมลาวอย่างชัดเจน

3.4 แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518

- 3.4.1 ความเปลี่ยนแปลงของสถานภาพผู้หญิงและผู้ชายในสังคมลาว
- 3.4.2 ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง
- 3.4.3 ความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของประชาชนลาว
- 3.4.4 วิถีชีวิตของคนชนบทที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวง
- 3.4.5 แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ชาติ

3.4.1 ความเปลี่ยนแปลงของสถานภาพผู้หญิงและผู้ชายในสังคมลาว

เรื่องสั้นลาวจำนวนหนึ่งสะท้อนภาพชีวิตของคนในสังคมเมืองเวียงจันทน์ ยุคที่สงครามอินโดจีนกำลังดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและอเมริกาเข้ามามีบทบาทในสังคมลาว ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนลาวเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตแบบสังคมตะวันตกมากขึ้น เช่น เริ่มมีการเปิดบ่อนการพนัน เปิดร้านอาหารสไตล์อเมริกัน มีสถานเริงรมย์เป็นจำนวนมาก รวมทั้งโรงภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้เข้ามาพร้อมกับสงครามอินโดจีนที่อเมริกาเข้ามามีบทบาทในเมืองลาว นักเขียนลาวต่างมองว่าสถานบันเทิงแบบสังคมตะวันตกเป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมลาวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของประชาชนลาว

ดวงจำปา นักเขียนลาวนำเสนอเนื้อหาของเรื่องสั้นจากการที่ได้สัมผัสกับการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองที่ได้พบเห็นในสังคมยุคนี้แล้วนำมาเขียนเป็นเรื่องราวถ่ายทอดลงเป็นตัวอักษรเพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึกทางสังคมต่อผู้อ่านเพื่อว่าจะได้มีประชาชนลาวร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว (ปาโนและดวงจำปา, 2514:150)

เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงและผู้ชายในสังคมลาว นักเขียนจะมุ่งไปที่ประเด็นของค่านิยมการมีภรรยาบ่อยหรือการมีชู้เป็นสำคัญ ได้แก่ เรื่อง “อีชูชุกิ” (อีชูชุกิ) เขียนโดยดวงจำปา เรื่อง “ทำบุญได้บุญ” (ทำบุญได้บุญ) ของ ดอกเกด เรื่อง “สาธุขอให้เพิ่นกลับมา” (สาธุ! อ้อไ้เฒิบักบมา) เรื่อง “โลกนี้เขี้ยว! จะว่าอย่างนี้แหละ” (โลกนี้เขี้ยว! อ้อจ้าวอ้ออ้ออ้อ) ของท่ง อุบล เรื่อง “ขี้มสีเหลือง” (ขี้มสีเหลือง) เขียนโดยแสง พุฒาเงิน เรื่อง “ใครจะร้องไห้เพื่อช้อย” (ใครจะร้องไห้เพื่อช้อย) ของระพีพันธ์ นักเขียนต่างมองว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในสังคม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาจากอิทธิพลจากต่างประเทศที่กำลังหลงไหลเข้ามาในประเทศลาว โดยผ่านสื่อหลายชนิด อาทิ ภาพยนตร์ นวนิยาย รวมทั้งสถานเริงรมย์ต่างๆจึงส่งผลให้ ประชาชนลาวมีค่านิยมแบบตะวันตก

เรื่อง “อีชูชุกิ” (อีชูชุกิ) เขียนโดยดวงจำปา และเรื่อง “ทำบุญได้บุญ” (ทำบุญได้บุญ) ของ ดอกเกด ทั้งสองเรื่องสะท้อนให้เห็นค่านิยมในการมีภรรยาบ่อยของผู้ชายในสังคมลาวยุคใหม่ซึ่งเป็นยุคที่คนลาวกำลังใช้วิถีชีวิตแบบสังคมตะวันตก

เรื่อง “อิชูชุกิ” โครงเรื่องของเรื่องนี้คงจำ/าแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างผู้ชายในสังคมลาวยุคนี้กับค่านิยมที่ผิดคือการมีชู้ นักเขียนเสนอเรื่องราวผ่านความขัดแย้งของสามีภรรยา คู่หนึ่งซึ่งร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมานาน สุดท้ายสามีเป็นชู้กับหลานสาว สองสามีภรรยาคู่นี้ช่วยกันเก็บเงินซื้อรถมอเตอร์ไซด์ชื้ออิชูชุกิเพื่อเป็นพาหนะในการเดินทาง เมื่อได้รถแล้วมันกลับกลายเป็นพาหนะแห่งการแยกทางระหว่างสามีภรรยาคู่นี้ รถคันนี้เป็นสาเหตุของความขัดแย้งภายในใจของผู้ชายระหว่างความเป็นสามีที่ดีกับสามีที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา คงจำ/าบอกว่าผู้ชายที่มีลักษณะสามีที่ดีแบบลาวแท้กำลังจะหายไปจากสังคมลาว ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมต่างชาติที่กำลังหลั่งไหลเข้ามาในลาวส่งผลให้ผู้ชายหรือสามีที่ดีในสมัยนี้เปลี่ยนแปลงจากคนที่เคยรักครอบครัวและมีความรับผิดชอบ รวมทั้งซื่อสัตย์ต่อคนรักเปลี่ยนมานิยมมีภรรยาน้อยและการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องที่ให้อภัยไม่ได้ คงจำ/า ให้ภาพของ “สามีที่ดีแบบลาวแท้” ว่า

... แบนเอือโตเถิดเฝ้ามี ทาเวียบโตมาสิบภมอบสิบ
 ได้มาอุอาภมอบอุอา บ่ออาดภิบอาดบี่ ถันอ่ายากได้ตยัย
 แบนภอภยาถามอุอองทลิวเกิบปายอิธิญมู๊วภมาจิมอแม็
 ภลิดม่ใจมาแต่โตเอาเอือโตเอ็บเอือที่ดิแบบลาวแต่เถิดอิ
 บ่มีถิดบอภใจเอ็บตี บ่? (ปกาไบและดอจจำปกา, 2514: 44)

(ข้อยไม่ได้ใส่ใจคิด หัวตัวเหมือนเต่า หางเงินได้มาสิบก็มอบสิบ ได้มายี่สิบก็มอบ
 ยี่สิบไม่เคยขาดสักทีบ ถ้าอยากได้อะไรอย่างกอกขาของหนึ่งหรือรองเท้าปาริสคู่
 หนึ่งก็มางขอเมีย ก็คิดพอใจมาแต่ว่าหัวตัวเป็นหัวที่ดีแบบลาวแท้ เหมือนจะไม่มี
 มีทางคิดนอกใจ)

คำว่า “สามีที่ดีแบบลาวแท้” เป็นภาพผู้ชายแบบลาวที่ซื่อสัตย์และจริงจังต่อภรรยา ทำงานได้รับเงินก็ให้ภรรยาทั้งหมด ถ้าหากสามีต้องการซื้อของใช้ส่วนตัวก็ต้องมาขอเงินกับภรรยา ทุกครั้ง สามีที่มีความจริงใจและรักครอบครัวเช่นนี้ คงจำ/าเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและเป็นบุคคลที่น่ายกย่อง

คงจำ/า ใช้รถจักรหรือรถมอเตอร์ไซด์ชื้ออิชูชุกิซึ่งเป็นชื้อญี่ปุ่น เสมือนสัญลักษณ์ในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อแนวคิดที่ว่า การเข้ามาของวัฒนธรรมภายนอกส่งผลให้ประชาชนลาวเปลี่ยนไป ดังเช่นในเรื่องการคบชู้ซึ่งในความเห็นของ คงจำ/านั้นเป็นเรื่องที่ไม่ควรให้อภัย คงจำ/าจึงลงจบโดยให้ภรรยาไล่สามีของตนและหลานสาวซึ่งเป็นภรรยาน้อย ออกจากบ้านและนางก็ประกาศขายรถชุกิในราคาที่ถูกลงที่สุด

เรื่อง “ทำบุญได้บุญ” (ทำบุญได้บุญ) ดอกเกศแสดงถึงความขัดแย้งภายในใจของผู้หญิงสาวระหว่างอำนาจเงินกับค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง นั่นคือการยอมเป็นภรรยาน้อยเพื่อแลกกับชีวิตที่สุขสบาย ดังเช่นชีวิตของหญิงสาวซึ่งเป็นตัวละครเอกที่อยู่ในฐานะภรรยาน้อยนางมีความก้าวหน้าทั้งทางด้านการงานและการเงินโดยไม่ต้องใช้ความสามารถและความเพียรพยายามเพียงแต่ยอมเป็นภรรยาน้อยของเจ้านายเท่านั้นชีวิตก็สุขสบายได้ ดังนั้น “บุญ” ในที่นี้จึงหมายถึงการได้อยู่สุขสบายหรือการได้เกิดมามีชีวิตที่สุขสบายอย่าง “นางแสงจัน” ตัวละครในเรื่องนี้ซึ่งมีสามีสองคนและทั้งสองมีตำแหน่งการงานเป็นถึงระดับหัวหน้า คือคนหนึ่งมีตำแหน่งเป็นท่านนายพันและอีกคนหนึ่งเป็นท่านอธิบดี นางเป็นภรรยาน้อยของชายทั้งสองจนกระทั่งเกิดตั้งครรภ์ซึ่งสร้างปัญหาหนักใจให้กับนางเพราะนางไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อของเด็กในครรภ์และทั้งสองก็ยอมรับลูกในท้องของแสงจัน สุดท้ายนางจึงพบทางออกแบบคาดไม่ถึงคือ “ผลบุญ” ได้ช่วยนางคลี่คลายความขัดแย้ง ขณะที่นางไปทำบุญที่วัดนางได้พบกับภรรยาหลวงของท่านนายพันซึ่งภรรยาคนนี้รู้ว่านางเป็นภรรยาน้อย นางจึงตกใจถอยหลังตกบันไดและแท้งลูกหลังจากออกจากโรงพยาบาลนางจึงมีชีวิตที่ดีขึ้นโดยไม่ต้องทำงาน

ดอกเกศ ให้ภาพ “แม่หญิง” ยุคนี้ที่เปลี่ยนแปลงจากผู้หญิงที่เรียบร้อย รักนวลสงวนตัวมาเป็นผู้หญิงที่กล้า มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ในเรื่องนี้ “แสงจัน” ตัดสินใจเป็นภรรยาน้อยของชายถึงสองคน นั่นก็หมายความว่าผู้หญิงสมัยนี้ให้ความสำคัญกับอำนาจเงินมากกว่าคุณค่าของความรัก ดังเช่น “นางแสงจัน” ตัดสินใจเป็นภรรยาน้อยของชายสองคนเพื่อแลกกับชีวิตที่สุขสบายแม้ว่าสิ่งที่ทำลงไปจะไม่ถูกต้องก็ตาม

การลงจบแบบพลิกความคาดหมายแสดงถึงลักษณะน้ำเสียงที่ประชดประชันผู้หญิงอย่างแสงจันที่มีชีวิตที่ดีเพราะยอมเป็นภรรยาน้อยของข้าราชการชั้นสูง ส่วนผู้หญิงที่ตั้งใจทำงาน รักศักดิ์ศรีในความเป็นผู้หญิงโดยไม่ยอมเป็นภรรยาน้อย ผู้หญิงประเภทนี้จะไม่มีความก้าวหน้าคือทำงานหนักแต่ไม่ได้รับความดีความชอบตอบแทน

เรื่อง “สาธุ! ขอให้เขากลับมา” (สาธุ! ใต้เข็มนาฬิกา) ของ ปาใน โครจเรื่องแสดงถึงความขัดแย้งภายในใจของผู้หญิงระหว่างความถูกต้องกับความต้องการโดยธรรมชาติของมนุษย์ เป็นเรื่องราวของหญิงชื่อ “กะบาด” (ผู้เล่าเรื่อง) นางมีความขัดแย้งกับสามีเพราะสามีมีภรรยาหลายคน ส่วนตัวของ “กะบาด” มีชายหนุ่มรุ่นน้องสารภาพรักกับนางก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในใจ กล่าวคือนางไม่ต้องการมีชู้เพราะนางมีลูกและสามีแล้วจึงต้องการ

รับผิดชอบครอบครัวของคนให้ดีที่สุดแต่ความต้องการโดยธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์มีอำนาจเหนือจิตใจของนาง นางจึงยอมเป็นชู้กับชายหนุ่มผู้นั้น *ปาใน* ลงจบแบบพลิกความคาดหมายเขาให้ชายหนุ่มผู้นี้เป็นสามีใหม่แบบลับๆของ “นางกะบาด” เข้าพิธีแต่งงานกับหญิงอื่นโดยส่งบัตรเชิญมาเชิญนางและสามีของนางมาร่วมงานนี้ด้วย นางเสียใจมากจึงได้แต่อธิฐานอยู่ในใจให้สามีที่นางเคยคิดจะหย่าด้วยกลับมาอยู่กับนางเหมือนเดิม

ผู้หญิงสมัยใหม่ (ในระหว่าง พ.ศ. 2508-2518) ในมุมมองของ *ปาใน* เป็นผู้หญิงที่มีความกล้าที่จะมีความสัมพันธ์อย่างสามีภรรยาต่างๆที่ยังไม่ได้แต่งงานเป็นการกระทำที่สังคมลาวไม่ยอมรับ ทั้งนี้คนลาวถือว่าเป็นเรื่องน่าอับอาย ดังเช่นตอนที่ *ปาใน* ได้บรรยายเกี่ยวกับน้องสาวของ “กะบาด” ซึ่งเป็นผู้หญิงกล้าที่จะแอบมีสามีโดยที่ยังไม่ได้แต่งงานว่า

อุาดถิบข้มภักดี...เสื่อภไปมัทพุ่ม ภูเขาอมักรอองสรูงมับสรูงมี
 ฐิตายบ่เอาเข้บ่ดินงู จักทมอยละมับฐิไถภางบ่ฐูเมือ ต่แแรงบอก
 ต่แแรงทาม มับบ่ฝ้างสรูงเร้าเลีย
 เอ้าไปเอ้ามาฝิดลอามอีเวบอ่าไปไซ แต่แยมาบิภสาก
 เลียได้กิมดอง ภางฝิมสา
 อยทมาทมิถ โถดเจ้าอิวตางามทมาไทยตอว่า!
 (ปาในและดองจำปา, 2514: 34)
 (ชาติคนไม่รักดี เสื่อไปชอบโน้นหนุ่มนักร้องเสียงนั้นเสียงนี้จะตายกับเขาสักวัน
 อีกหน่อยมันจะไข่กร่างไม่รู้ตัว ต่อแแรงบอก ต่อแแรงห้าม มันไม่ฟังเสียงเราเลย
 เอาไปเอามาฝิดลอามอีเวบอ่าไปไหน เล่นมาปริกษาก็เลยกินดอง (แต่งงาน)
 กลางพรรษา ขายหน้าทั้งโคตรวงศ์งามหน้าใหญ่ละวา)

นอกจากนี้ *ปาใน* สะท้อนให้เห็นความกล้าและความเชื่อมั่นในตัวเองของผู้หญิงยุคนี้โดยการสะท้อนผ่านปัญหาภายในครอบครัว ครอบครัวของ “กะบาด” เป็นครอบครัวที่ขาดความรักและความอบอุ่น กล่าวคือสามีของกะบาดมีภรรยาน้อยและมีลูกกับภรรยาน้อย เมื่อเลิกกันแล้วก็นำลูกที่เกิดกับภรรยาน้อยมาให้กะบาดเลี้ยงและสามีก็ยังมีภรรยาน้อยต่อไปเรื่อยๆอีกหลายคน ส่วนน้องสาวของกะบาดมีความสัมพันธ์กับนักร้องหนุ่มก่อนแต่งงาน หลังจากนั้นจึงอยู่ด้วยกันกับนักร้องและมีลูกด้วยกัน ทั้งคู่ใช้ชีวิตร่วมกันได้เพียงหกเดือนก็เลิกกัน ขณะเดียวกันสามีของน้องสาวกะบาดก็มีภรรยาเก่าอยู่ก่อนแล้ว สำหรับกะบาด (ตัวละครเอก)

ไม่ได้ตั้งใจที่จะมีคู่เป็นเพราะความต้องการทางธรรมชาติมีอำนาจอยู่เหนือจิตใจ นางจึงยอมเป็นคู่กับชายหนุ่มรุ่นน้องทั้งๆที่รู้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

จากครอบครัวของ “กะบาด” จะพบว่าประชาชนลาวให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตใจน้อยลง ความรักความห่วงใยระหว่างมนุษย์ด้วยกันลดลงเรื่อยๆ รวมทั้งประเด็นเรื่อง ศิลธรรม ในมุมมองของ ปาใน เห็นว่าศิลธรรมกำลังเลือนหายไปจากจิตใจของคนลาว คั้งที่ ปาใน สร้างตัวละคร “กะบาด” ให้เป็นหญิงที่มีลักษณะของกุลสตรีลาวในตอนแรกของเรื่อง คือเป็นแม่บ้านแม่เรือน เปี่ยมไปด้วยจิตใจที่เมตตากรุณายอมเลี้ยงลูกให้ภรรยาน้อยที่เล็กกับสามีตน และนางก็เป็นที่รักของญาติและเพื่อนบ้านทุกคน สุดท้ายนางยอมตกเป็นภรรยาของชายหนุ่มรุ่นน้อง ทั้งๆที่ความขัดแย้งภายในใจก็เกิดขึ้นกับนางระหว่างความถูกต้องทางศิลธรรมกับความต้องการทางธรรมชาติคั้งที่นางได้บอกไว้

เข็บไปบ่ได้ดอก ฌื่อเฮื้อยภมิ มีบ่ฮีเข็บบายเข็บภมิ!

(ปาในและดอจจำปา, 2514: 37)

(เป็นไปไม่ได้หรอก หัวเฮื้อยก็มี ลูกเฮื้อยก็มี มันจะเป็นบาปเป็นกรรม)

คั้งนั้นศิลธรรมยังหลงเหลืออยู่ในจิตใจของผู้หญิงลาวอย่าง “กะบาด” ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องนางยังนึกถึงบาปกรรมและความไม่เหมาะสมที่ตนไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี แต่ศิลธรรมเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อความต้องการทางธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์

ส่วนเรื่อง “โลกนี้เขี้ยว! จะว่าอย่างนี้แหละ” (โลกนี้มีบ่ฮอ! ฮื่อว่าจัวฮื่อแตละ) เขียนโดยปาใน เป็นเรื่องราวของหญิงสาวผู้หนึ่งซึ่งคนรักไปมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งกับเพื่อนของเธอที่อยู่บ้านใกล้กัน เรื่องนี้ ปาใน สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งภายในใจของผู้หญิงคนหนึ่งระหว่างความถูกต้องกับความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์

ผู้หญิงลาวในมุมมองของ ปาใน ต้องเป็นผู้ที่มีความรักนวลสงวนตัว มีศักดิ์ศรีของความเป็นกุลสตรี นั่นคือไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้กับผู้ชายอย่างง่ายดายและไม่เป็นฝ่ายไปมาหาสู่ผู้ชายก่อน รวมทั้งการที่ผู้หญิงลาวทำกิริยาเลียนแบบผู้หญิงตะวันตกไม่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านทั่วไปและถือว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอาย ปาใน ได้บรรยายผ่านความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเอกระหว่างความถูกต้องและความต้องการโดยธรรมชาติว่า

ທີ່ອ້າຍຄູມາເຮືອນເຮົາ ບໍ່ແມ່ນແຕ່ຄືນມີຄືນດຽວ...ເພິ່ນບໍ່ມາ
 ຫລາຍຄືນແລ້ວ...ບໍ່ມາຫາເຮົາດົນເມື່ອຈົນຜິດສັງເກດ...
 ບໍ່ເຫັນໜ້າກັນດົນ ຈົນເຮົາຄິດຮອດ...ຄັນເພິ່ນມາຄູມີຫລາຍເຮົາຊື້າ
 ບໍ່ມັກ...ຊື້າເພິ່ນ ຄວາຈັບມືຖືແຂນ...
 ຊື້າເພິ່ນກອດເພິ່ນເຜືອ...ຍ້ານອີ່ແມ່ເຫັນລາວຊິດາອາຍ
 ບ້ານອາຍເມືອງ...ເທິງໃຈເຮົາ ຄັນເພິ່ນກອດມັນກະຫວັ້ນກະຫວິວ
 ເປັນໜາວໆຮອນໆກະຜອງກັນ...
 ເຮົາກັບອ້າຍຄູໄດ້ເຫັນໜ້າກັນ ເປັນເທື່ອ
 ຊື້າທ້າຍຕັ້ງແຕ່ມີແຈກເຂົ້າຫາແມ່ຕູ້ເຂັ້ມ...ເພິ່ນມາສິ່ງເຮົາສອງຕໍ່ສອງ
 -ເພິ່ນກອດເຮົາດົນເປັນດົນ ຢູ່ແຄມຂາງພູກ້າປາຍ
 ຊານ...ຈັກແມ່ນເພິ່ນເຮັດຫຍັງແດກໍ່ບໍ່ຮູ້ແນວ
 ເຮົາບໍ່ເຄີຍ...ຈັກວ່າກອດວ່າ ຈູບ ກັມດົມໄປຫົວຈົນ ເຮົາກະດຽມຄືງ...
 ແຕ່ກະແປກປລາດທີ່ວ່າເຮົາເອງກະຢາກຢູ່ໃນ ສະພາບ ຈັງຊັ້ນດົນໆຢາກ
 ຫລັບຕາຍິນອີງຄ້າງພູໃຫ້ອ້າຍຄູຢູ່ແນວນັ້ນບໍ່ວ່າງ...ແຕ່ໃຈນຶ່ງກໍ່ຍ້ານຄືນ
 ມາພີ້...ຂາຍໜ້າໂຄດວົງ(ປາໄນແລະດວງຈຳປາ, 2514: 53-54)
 (ທີ່ອ້າຍຄູ ໄດ້ມາເຮືອນເຮົາ (“ເຮົາ” ໃນທີ່ນີ້ ຫມາຍເຖິງ ຕົວລະຄອກເອກຜູ້ເລ່າເຮືອ) ໄດ້ໃຈແຕ່ຄືນ
 ນີ້ຄືນເດີຂວ ເຂົາໄດ້ມາຫລາຍຄືນແລ້ວ ໄດ້ມາຫາເຮົາເຮົາຈົນຄິດສັງເກດ ໄດ້ເຫັນໜ້າກັນ
 ນານ ຈົນເຮົາຄິດເຖິງ ຖ້າເຂົາມາທຸກວັນເຮົາກໍ່ບໍ່ໂຮບ ບໍ່ໂຮບໃຫ້ເຂົາຈັບມືຖືແຂນ
 ບໍ່ໂຮບໃຫ້ເຂົາກອດ ຄືແມ່ເຫັນແມ່ຈະຄ່າອາຍຂາວບ້ານ ໃນໃຈເຮົາເຂົາກອດມັນກໍ່
 ວາບເວົ້າ ຫລາຍໆຮ້ອນໆເມືອນກັນ ເຮົາກັບອ້າຍຄູໄດ້ເຫັນໜ້າກັນເປັນຄັ້ງສຸດທ້າຍ
 ດັ່ງແຕ່ວັນທີ່ເຂົາມາຫາແມ່ຄູ່ເຂັ້ມ ເຂົາມາສ່ວນຮອງຕໍ່ສອງ ເຂົາກອດເຮົາເຮົາເປັນນານ
 ຂ້າງພູດ້ານປາຍຊານ ເຂົາຈະຫາອະໄກກໍ່ບໍ່ຮູ້ ເຮົາບໍ່ເຄີຍ ໄດ້ວ່າຈະກອດຫລືຈູບກໍ່ມັດ
 ໄປທັງຈົນເຮົາກະເດີຂວຕົວ ແຕ່ກໍ່ປະຫລາດໃຈທີ່ວ່າເຮົາເອງກໍ່ອາດອາຍຢູ່ໃນສະພາບດັ່ງນັ້ນ
 ນານໆ ອາດຫລັບຕາຍິນອີງຂ້າງພູໃຫ້ອ້າຍຄູຢູ່ແນວນັ້ນໄດ້ວ່າ ແຕ່ໃຈນຶ່ງກໍ່ຄືຄວນ
 ມາພົບບາຍໜ້າໂຄດວົງ)

ອ້າຍຄູ (ອ້າຍຄູ) ເປັນຄົນຮັກຂອງຕົວລະຄອກເອກເພິ່ນໃນເຮືອນ ການທີ່ອ້າຍຄູມີເພິ່ນອື່ນ
 ກໍ່ເພາະເຂົາບໍ່ສາມາດທີ່ຈະເຮັດໃນສິ່ງທີ່ຕົນປະຮຽນກັບເພິ່ນທີ່ຕົນຮັກໄດ້ຈຶ່ງເປີດໃຈໄປມີເພິ່ນອື່ນ
 ທີ່ຍອມໃຫ້ຕົນເຮັດສິ່ງທີ່ຕົນຕ້ອງການໄດ້ ເຊັ່ນ ການຈັບມືຖືແຂນ ການໂອບກອດ ຕອດຈົນ
 ການມີເພິ່ນສັມພັນ ເປັນຕົ້ນ

จากตัวอย่างข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าภายในจิตใจของ “เรา” (ตัวละครเอกผู้เล่าเรื่อง) ก็มีความใคร่อย่างหนึ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นในตัวมนุษย์แต่อีกด้านหนึ่งศีลธรรมบังเกิดขึ้นในจิตใจของนาง นางมีความเกรงกลัวและความละเอียดอ่อนต่อการกระทำอันไม่เหมาะสม ซึ่งความรู้สึกละอายนี้เป็นตัวตนอันแท้จริงของความเป็นชาวลาเวที่ถูกหล่อหลอมมาในสังคมพุทธศาสนา ดังนั้นเมื่อนางเป็นผู้ชนะทางศีลธรรมเพื่อศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิงคือไม่ยอมปล่อยตัวปล่อยใจให้ “อ้ายครู” อย่างง่ายดาย นางจึงผิดหวังในความรัก อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มียึดมั่นต่อศีลธรรมและความถูกต้องมักจะอยู่ในโลกยุคสมัยนี้ด้วยความทุกข์หรือความผิดหวัง ตัวละครเอกในเรื่องเป็นตัวแทนของกุลสตรีลาวและความเป็นกุลสตรี ส่งผลให้นางต้องสูญเสียชายคนรัก ทั้งนี้เพราะ จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยศีลธรรมและความถูกต้องในสังคมอยู่เหนือจิตใจของนาง

อีกประเด็นหนึ่งที่ ปาโม ให้ความสำคัญคือการทำฝ่ายหญิงไปมาหาสู่ฝ่ายชายก่อนนั้นไม่เป็นการสมควรกระทำอีกเช่นกันเพราะจะเป็นที่ติฉินนินทาของชาวบ้าน ดังเช่นในฉากที่ตัวละครเอกหญิงกำลังรคน้ำในสวนแล้วคิดที่จะไปหาฝ่ายชายเพื่อถามให้หายข้องใจถึงการหายหน้าไป

ทิดไปลิดไป

เทียงทิดอย่าเทียงลิดตาอู๋ ลอวามลิดลัดบับมีลิดบับ ยัวภักอัยอัย

ยูโยใจลิดเก๊า ทลิดอุปะตาบม๊า ยาวเลาะไปทาวเรียมอายลู่

ตุามเป็ยไต้มันธูเรียมธูลาวไต้แล้ว? ใจบั้งลิดฮิกใจบั้ง

อู๋ย้ายบไทบ้านไทเมืออูว์เพ็บทาวอแปบยิมบับบียาวอาย...

ฮิดเออ้ามบตากออุปั้ตบ่ากับจ๊กมีดอก ฤาทากอวโลภมีมันภิม

ลิดอัยอายลู่เออัวไต้ฝัวบับแต้ (ปาโมและดอวจำปา, 2514: 55)

(รดไปคิดไป ทั้งรดยาทังคิดถึงคนรัก ความคิดสับสนเมื่อคืนนี้ยังวนเวียนอยู่ในใจ เหมือนเก่า “หรือจะทิ้งหาน้ำ เคนเลาะไปทางเรียมอ้ายครูถามคูให้มันรู้เรื่องรู้ราว ใจหนึ่งคิดอีกใจหนึ่งกลัวชาวบ้านชาวเมืองหาว่าเป็นหญิงไม่มีขางอาย อดทนไว้ คงได้พบหน้ากันสักวันหรือ ก้อหากว่าโลกนี้มันกลมเหมือนที่อ้ายครู เคยพูดให้ฟัง)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครเอก ระหว่างความคิดที่เป็นฝ่ายไปหาผู้ชายก่อนกับความไม่เหมาะสม นางคิดที่จะเป็นฝ่ายไปหา “อ้ายครู” ที่บ้านแต่กลัวว่าชาวบ้านจะเห็นและถูกนินทาทำให้ครอบครัวอับอายขายหน้าชาวบ้าน

ปมขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอกคลี่คลายลงโดยความถูกต้องเหมาะสมเป็นฝ่ายชนะ เป็นการคลี่คลายปมที่ตรงข้ามกับเรื่อง “สารุ ขอให้เขากลับมา” ซึ่งในเรื่องนี้ความต้องการทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่เหนือจิตใจของมนุษย์

เรื่อง “ชาติควาย” (อุกถอวย) เขียนโดย ปาใน แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงผู้หญิงคือ “นางตาคำ” ลูกเลี้ยงในเรื่องนี้เป็นผู้ถูกข่มเหง ผู้ที่ข่มเหงคือพ่อ ความหมายของคำว่า “ชาติควาย” ก็หมายถึงผู้เป็นพ่อเลี้ยงและลูกเลี้ยง ปาในสร้างตัวละครพ่อเลี้ยงให้เป็นตัวแทนของผู้ข่มเหงและใช้แรงงานผู้หญิง เหตุที่พ่อเลี้ยงแต่งงานใหม่ก็เพื่อต้องการคนช่วยทำงานบ้านเท่านั้น ดังที่ปาในบรรยายถึงเหตุผลที่พ่อเลี้ยงแต่งงานใหม่กับแม่ของ “ตาคำ” ว่า

“ภักดีไปแหมบึง ฐิได้แม่ไทมลฤทบึงเอ้าไต้เร้าทับบับกับเอ้า และที่ไปกับลฤทอวย ตาคำจะได้จิมบักไต้บักกับอุยไต้ เอ้าแธงเร้าไปอักโ” (ปาในและดอวจำปา, 2514: 72)
(ก็คือไปอย่างจะได้แม่ใหม่ลูกหนึ่งข้าวให้เราทันปิ่นกินเช้าและห่อไปกินเลี้ยงควาย ตาคำจะได้ตักน้ำใช้น้ำกินช่วยให้เขาแรงเราไปอักโ)

ดังนั้นเมื่อแม่ของตาคำแต่งงานใหม่ต้องรับภาระทำงานบ้านทุกอย่างและตาคำก็ต้องช่วยงานบ้านเช่นกัน เช่นตักน้ำเพื่อเก็บไว้ใช้ซึ่งเป็นงานหนักสำหรับเด็กผู้หญิง จะเห็นว่าสองแม่ลูกถูกเอาเปรียบจากพ่อเลี้ยง เมื่อแม่ของตาคำเสียชีวิต “ตาคำ” ต้องอยู่กับพ่อเลี้ยงและลูกชายของพ่อเลี้ยง ภาระในบ้านจึงตกเป็นของนางแต่ผู้เดียวตั้งแต่เลี้ยงน้อง คำนาคำ ข้าว ทำอาหาร เลี้ยงหม่อน งานบ้านทุกอย่างนางทำได้ดีแม่แต่หน้าที่ภรรยาของลูกชายพ่อเลี้ยงซึ่งไม่มีใครรู้เรื่องนี้

ตาคำถูกข่มเหงจากพ่อเลี้ยงเมื่อลูกชายของพ่อเลี้ยงถูกเกณฑ์ทหาร นางจึงอยู่กับพ่อเลี้ยงและยังคงทำงานบ้านอย่างเดิมจนถูกพ่อเลี้ยงข่มขืน นางจึงหาทางออกโดยการหนีออกจากบ้าน นอกจากพ่อเลี้ยงจะเป็นผู้ใช้แรงงานผู้หญิงแล้วยังใส่ร้ายตาคำว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีโดยเล่าเรื่องที่ลูกชายกำนันมาสู่ขอตาคำ นางกลับปฏิเสธแต่ยอมให้พวกอันธพาลตีข่มขืน ดังคำพูดของพ่อเลี้ยงที่ว่าตาคำว่าเป็นผู้หญิงชั่วเหมือน “ควาย”

“ຊາດຄົນມັກຊົ່ວໄຟຕໍ່າຄືຄວາຍມັກຕົມ
ຊາດມັນມັກແຕ່ແນວຊົ່ວແນວເຕມັນ” (ປາໄນແລະດວງຈໍາປາ, 2514: 72)
(ສາດິຄນມັກຊົ່ວໄຟຕໍ່າເມື່ອນຄວາຍມັກຕມສາດິມັນມັກແຕ່ແນວຊົ່ວແນວເມື່ນ)
(“ມັກ” ແປລ່ວ່າ ສອບ)

ໃນຄວາມຈິງແລ້ວຕາຕໍ່າໄດ້ເປັນອ່າຍທີ່ພໍ່ເລີຍກ່າວຫາລັກສະນະຂອງພໍ່ເລີຍ ເປັນລັກສະນະຂອງຄນຊົ່ວໃນສັງຄມທີ່ໃຊ້ແຮງງານຜູ້ເງິງ ຈົ່ມຈົ່ນລູກເລີຍ ດັ່ງນັ້ນ “ສາດິຄວາຍ” ກໍ່ຄື ພໍ່ເລີຍ ຄື່ອພວກທີ່ສອບເກືອກຄື່ວຢູ່ກັບສິ່ງເລວຊື່ງເປືອບໄດ້ກັບໂຄລນຕມທີ່ສັ່ງຄື່ນເມື່ນ ດັ່ງທີ່ ປາໄນ ບຣຣຍາວ່າ

ກິ່ນອີ່ຕົມຈາກບັກເຖິກທນໍ່າຕັ່ມຄໍ່ ທີ່ຫາກໍ່ຍົວຣະຍາດຜາມກາຍໄປຍັງ
ບໍ່ທັນເຕືອດເຕືຍໄປຕາມແຮງພັດອນຂອງສາຍລົມຍາມແດດຕັ່ມຟ້ານັ້ນ
ເຕື່ອ ກິ່ນມັນກຸຍຈົຍເຕມັນສະເອືອນຊວນປຸ່ມທ້ອງ ມັນແມ່ນ
ຊາດຂອງຄວາຍ ເປັນທາດແຕ່ຂອງມັນ (ປາໄນແລະດວງຈໍາປາ, 2514: 71)
(ຄື່ນຕມຈາກບັກເຖິກ(ຄວາຍ)ເນ່າເຕັມຄອ ທີ່ເພິ່ງຍັຣະຍາທຜ່ານໄປຍັ່ງໄມ່ທັນເທືອຄເຍຍ
ໄປຕາມແຮງພັດອ່່າຂອງສາຍລົມຍາມແດດເຕັມຟ້າ ຄື່ນມັນຟຸ່ງຈົນເມື່ນຈວນຄື່ນໄດ້
ນັ້ນເປັນສາດິຂອງຄວາຍເປັນຮາດຸແທ້ຂອງມັນ)

“ສາດິຄວາຍ” ແສດງນັຍຕຣງກັນຈໍ່າມຄື່ອຜູ້ຄູກຈົ່ມເທງ ໃນທີ່ນີ້ເທຍເື່ອຄາຕໍ່າ
ນາງທໍາແຕ່ສິ່ງທີ່ເປັນປຣະ ຍອຈົນຕໍ່ຜູ້ອື່ນມາຕລອດແລະຄື່ນໄດ້ຣັບຄວາມເລວຣ້າຍຄອບເທນຄື່ອ
ນາງຄູກພໍ່ເລີຍ ຈົ່ມຈົ່ນ ດັ່ງທີ່ ປາໄນ ບຣຣຍາວ່າ

ກໍ່ແລ້ວທາດແຕ່ຂອງຄົນເຕັມມີດິອີທຍັ່ງແດກວ່າຄວາຍ ເຕັມມັນປາກ
ບໍ່ເປັນ ວ່າໄດ້ວ່າເອາ ອົມເຕັງໄດ້ອົມເຕັງເອາ ໃຊ້ໄຖນາແລ້ວຍັ່ງອໍາກິ ນ
ຊົ່ມ (ປາໄນແລະດວງຈໍາປາ, 2514: 71)
(ຄື່ແລ້ວຮາດຸແທ້ຂອງຄນມີອະໄຣດິກວ່າຄວາຍ ເື່ນມັນພູດໄມ່ໄດ້ວ່າໄດ້ວ່າເອາ ຈົ່ມເທງໄດ້
ຈົ່ມເທງເອາ ໃຊ້ໄຖນາແລ້ວຈົ່ມກິນເນື້ອ)

คำคำก็เหมือน “ควาย” ที่ถูกข่มเหง นางทำงานให้เจ้าของบ้านแต่สุดท้าย นางกลับถูกทำร้ายเหมือนควายที่ช่วยเจ้าของไถนาแล้วในที่สุดก็ถูกฆ่ากินเนื้อ ดังนั้นชาติควายก็คือ ผู้ข่มเหงและผู้ถูกข่มเหง ความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงในเรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงถึง นัยของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในสังคมลาวด้วย

เรื่อง “ขี้มสีเหลือง” (ຍີ່ມສີເທືອງ) เขียนโดย แลง พุผาเงิน เรื่องนี้เป็น ความขัดแย้งระหว่างความถูกต้องทางศีลธรรมกับการทำแท้ง แลง พุผาเงิน สร้างความสงสัย ให้เกิดขึ้นในใจของตัวละครเอกผู้เล่าเรื่องว่าหญิงสาวซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนมาที่คลินิกทำไม ในที่สุดความสงสัยก็คลี่คลายลงเพราะเขาทราบจากพยาบาลว่านางมาทำแท้ง

แลง พุผาเงิน มองว่าในสังคมลาวยุคนี้ อเมริกาเข้ามามีอำนาจในสังคมลาว ส่งผลให้อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาครอบงำประชาชนลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรจนเกิดการตั้งครรภ์ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การกระทำที่ ผิดศีลธรรมตามหลักพุทธศาสนา นั่นคือการทำแท้งซึ่งทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นบาป และการกระทำดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมลาวและประชาชนลาวถือว่าเป็นการกระทำ ที่น่าอับอาย

แลง พุผาเงิน แสดงน้ำเสียงถึงความหดหู่ที่สังคมลาวเริ่มเสื่อมลง ศีลธรรมเริ่มเลือนหายไปจากจิตใจของประชาชนลาวมากขึ้นทุกที ทั้งนี้เป็นเพราะอิทธิพล จากวัฒนธรรมตะวันตก ผู้เขียนไม่ได้แสดงน้ำเสียงที่รุนแรงหรือต่อต้านการกระทำดังกล่าวเพียง แต่สะท้อนให้เห็นความเป็นไปในสังคมลาวผ่านการเล่าเรื่องแบบเรียบง่าย

เรื่อง “ไฟชิ่งให้เพื่อข้อย” (ໄຟຊິ່ງໄຫ້ເພື່ອຂ້ອຍ) เขียนโดย ระพินทร์ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงจิตใจคนที่กำลังเสื่อมถอย ระพินทร์เสนอแนวคิดโดยผ่าน ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกสาวเป็นความขัดแย้งภายนอกระหว่างคนกับความถูกต้อง ทางศีลธรรม หญิงสาวในเรื่องนี้เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง นางไม่เชื่อฟังคำคัดเตือนของแม่ เรื่องการคบผู้ชาย ในที่สุดหญิงสาวจึงตั้งครรภ์โดยฝ่ายชายไม่ยอมรับผิดชอบเพราะไม่แน่ใจว่าลูก ในครรภ์เป็นลูกของตน เพราะฝ่ายหญิงก็มีความสัมพันธ์กับผู้ชายสองคน ดังนั้นปัญหาจึงคลี่คลาย ลงด้วยการที่ตัวละครตัดสินใจทำแท้งเพราะเป็นทางออกที่จะล้างความอับอายให้กับวงศ์ตระกูล

การทำแท้งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสังคมลาวซึ่งเป็นสังคมพุทธศาสนา เหตุที่ผู้หญิงลาวตัดสินใจมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายโดยที่ยังไม่แต่งงานจนตั้งครรภ์นำความอับอายมาสู่ครอบครัว การทำแท้งจึงเป็นทางออกซึ่งผู้หญิงลาวคิดว่าเหมาะสมและไม่ใส่ใจว่าสิ่งที่ทำลงไปจะเป็นบาป ดังตอนที่ “สายคำ” (ผู้เล่าเรื่อง) พรรณนากับตัวเองว่า

“อ้อยถูกแม่พามา อดบอนที่อ้อยขี้รู้อแม่บอนใด เหวาะแม่
 เล้าทินไทขี้รู้อแม่ขี้รู้ออ้อยขี้ได้
 ย่าบอายไทบายไทเมืองฝิ่น....”

“ถ้าเอ๊ย! ลุกอีขี้เอ๊ยใจอแม่ใจอแม่ขี้ไทลุกอีโตเวียง ทากอ้ออ
 ลุกอีฝิ่นขี้ขี้แม่ขี้มสาทอะเหาะลุกสากอธอธอธอขี้ม
 ดัวมีแม่จึ่งพามา มี เถียงบั้นบายบั้นม แม่ก้อออยอมเหื่อ ลุกขี้ม
 ละ” (ดอวจำปาและฉนะ, 2516: 115)

(ข้อยถูกแม่พามาถึงที่ที่ข้อยไม่รู้จักว่าเป็นที่ใด เพราะแม่ทนให้พ่อรู้ความชั่วของข้อยไม่ได้ กลัวอายชาวบ้าน..... คำเอ๊ย ลุกเหมือนจะเข้าใจว่าแม่ใจดำให้ลูกคิดหากพ่อของลูกรู้ เขาจะไม่ฆ่าแม่ทิ้งเหอ เพราะลูกสาวคนเคี้ยวรักษาไม่ได้ ดังนั้นแม่จึงพามาถึงเป็นบาปเป็นกรรมแม่ก็ต้องยอมเพื่อลูกเท่านั้นละ)

ระพีนทร์ เห็นว่าความอับอายเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการทำแท้งซึ่งเป็นความเสื่อมทางศีลธรรม ดังจะเห็นได้จากในฉากที่แม่พาลูกสาวไปทำแท้ง ฉะนั้นการทำแท้งจึงเป็นบาปและขัดกับศีลธรรมอย่างชัดเจน

เรื่องสั้นที่กล่าวมาข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นความขัดแย้งภายในที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงลาวระหว่างความถูกต้องทางศีลธรรมกับความต้องการทางธรรมชาติเช่นปัญหาการมีคู่ ส่วนความขัดแย้งภายนอกเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนในสังคมกับค่านิยมที่ผิดเช่นการให้ความสำคัญกับอำนาจเงิน สิ่งที่น่าสังเกตในเรื่องสั้นที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่านักเขียนต่างก็ให้ความสำคัญกับปัญหาของสตรีในยุคนี้มากขึ้น

3.4.2 ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงในแวดวงข้าราชการเป็นปัญหาใหญ่อีกหนึ่งปัญหาที่นักเขียนลาวต่างก็ให้ความสนใจเพราะถือว่าเป็นปัญหาในระดับชาติ นักเขียนเห็นว่าบุคคลที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงมากที่สุดคือกลุ่มข้าราชการในระดับผู้บริหาร นักเขียนจึงเขียนเรื่องสั้นวิจารณ์การทำงานของข้าราชการและการฉ้อราษฎร์บังหลวงของแต่ละคนมีกลวิธีแตกต่างกันไป เรื่องสั้นลาวที่เสนอปัญหาดังกล่าวได้แก่ เรื่อง “พ่อยังไม่ตาย”(ผู่ยังบ่ตาย)ของ ดวงจำปา เรื่อง “ราคาของความตาย”(ราคาຂອງຄວາມຕາຍ)เขียนโดย แลง พูผาเงิน เรื่อง “โลกกลม”(โลกกลม) (ໂລກໆມ) เรื่อง “รถเมล์ไม่ประจำทาง”(รถเมล์ບໍ່ປະຈຳທາງ)ของ ดอกเกด เรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเอก” (เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเอก)เขียนโดย ดวงจำปาและเรื่อง “เหตุเกิด”(เหตุเกิด)ของดวงจำปา เรื่องสั้นดังกล่าวแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับระบบการทำงานที่ไม่ดี

เรื่อง “พ่อยังไม่ตาย” (ผู่ยังบ่ตาย)ของ ดวงจำปา เนื้อเรื่องแสดงถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่โดยการใช้ “บัญชีผี” แอบอ้างมาโดยตลอดระยะเวลาสิบกว่าปี เรื่องนี้เป็นชะตากรรมของเด็กหนุ่มชื่อ “ก้อนคำ” ซึ่งกำพร้าพ่อตั้งแต่วัยยังเป็นเด็ก ขณะนี้เขาเพิ่งจบชั้นมัธยมต้นแล้วเข้าทำงานในหน่วยงานของราชการแห่งหนึ่งในตำแหน่งกำกับบัญชีกำลังพลแวนหน้า เมื่อไปทำงานวันแรกเขาได้รับรู้ว่าพ่อของเขาที่เสียชีวิตในสงครามขณะปฏิบัติการณ์อยู่แวนหน้า เวลานี้ชื่อของพ่อยังปรากฏในบัญชีเงินเดือนของข้าราชการและมีผู้เซ็นชื่อของพ่อรับเงินเดือนทุกๆเดือน ก้อนคำจึงนำเรื่องนี้ไปรายงานต่อนายใหญ่ให้จัดการกับคนคดโกงดังกล่าวแต่แล้วก้อนคำเองเป็นผู้ถูกปลดออกจากงาน

ดวงจำปา แสดงถึงความขัดแย้งภายนอกระหว่างอุดมการณ์ของ “ก้อนคำ” ที่ต้องการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมกับสังคมซึ่งมีรัฐบาลเป็นผู้ทำร้ายประชาชน การที่ “ก้อนคำ” ออกมาต่อสู้เพื่อกำจัดผู้คดโกงให้หมดไปจากสังคมเขากลับเป็นฝ่ายถูกทำร้าย เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการเป็นการทำร้ายประชาชน ความยุติธรรมไม่มีสำหรับประชาชนทั่วไป การลงจบแบบพลิกความคาดหมายของเรื่องสั้นเรื่องนี้ก่อให้เกิดความสะเทือนใจพร้อมกับแสดงถึงลักษณะน้ำเสียงที่ประชดประชันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากเรื่องสั้น “พ่อยังไม่ตาย” ควงจាំปา แสดงให้เห็นพฤติกรรมของข้าราชการชั้นสูงหรือผู้มีอิทธิพลในการบริหารบ้านเมืองเป็นบุคคลกลุ่มหลักที่คคคโกงเงินของรัฐ ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากฉากที่แม่ของ “ก๊อณคำ” พรรณนาถึงคำพูดของคำก๊อณว่า

มีบ้านางกำนัถอยลุมอีก...ก๊อณคำเอาช้กักแอ้อวามมี้อ
เอ้อจะจัดทามกับพอกถีนลวอโลกเทล่านับไตเติ้มดำเติ้มแถวกัน
พอกที่เอ้อช้มี้ออ้อากันเป็งเวลารอดฮิบปีมา
แล้อนั้น...ก๊อณคำอ้อจะฮื้อต่า
นายไตยบอภเฝ็งสะสาวไต้อไตอู่เร็ดตล๊กโลบมันไตได้...ก๊อณคำ
อ้อ ความมยูกติ่มจะต้อยอยู่อวอโลก! ปิตายแล้อ เอ็งถ้อต้อ เอ็งปี
แมกโกมาแล้อ(เอ็งจะไถยทากเอือบต่ายกัถ)
เรือทอช้จะปะไตเอ้อเอ้อช้มี้ออ้อากันยู่ฮ้อบาย...
มาแล้อก๊อณคำมาแล้อ...ลุมถี้จะไถอ้อมาบอภอว
แม็งไชที่อ้อทามมาปอมแปงธายเอ็ง โลบเอ็งทลวอไมเอ้ออวอ
เอ้อ...ลุมถี้ไถสสาวอวอช้อธายอวอถีนลวอถีนที่ไถฮ้อธาส
แล้อบึ่งทลวอ

“แม่เฝ็งไลเรือออทากเฝ็ง อเอ้อลวอไพบ” (ดอจจាំปา และถนะ , 2516: 32-33)

(วันนี้นางนั่งคอยลูกอีก ก๊อณคำพูดทั้งกัคพินวนนี้ว่า เขาจะจัดการกับพวกคนลวงโลกเหล่านั้นให้เห็นคำเห็นแคงกันพวกที่เอ้อช้อพอมาอ้อกนเป็งเวลาถึง 10 ปีมาแล้วนั้น ก๊อณคำว้จะช้हनนายใหญ่เพื่อบอให้สสาวผู้ท้อการโลกให้ไค้ ก๊อณคำว้ความยูกติธรรมจะต้ออยู่ครอจโลก พ้อตายแล้อ เงินคำฮ้ว เงินปีแมกก็ได้มาแล้ว (ถึงจะไค้ช้อกเอือบต่ายกัคตาม) เรือจะไรจะปล้อยให้เขาเอ้อช้อพอมาอ้อกนอยู่สบายๆ มาแล้อก๊อณคำมาแล้วลุมคองจะไค้ช้วามบอภอวอไครที่อ้อทามมาปลอมแปงธายเอ็งโลกเงินลวอจในช้อของพ้อ ลุมคองไค้สสาวความ ช้วรัายของคนลวงคนที่ได้ช้อธอรฐูร์และบั้งลวอ “แม่เขาไถเรือออทากงาน เขาว่าเรารู้มากเกินไป”)

จากตัวอย่างที่ขกมาทำให้เห็นว้ ควงจាំปา มองว้ข้าราชการชั้นสูงที่มีอิทธิพลเป็นผู้ลงมือกระท้อการคคคโกงเงินของรัฐด้วยวิธีการเช่นนี้อย่างแนบเนียง สิ่งที่ทำให้ต้อสรุปรว้ข้าราชการชั้นสูงเป็นผู้ช้อธอรฐูร์บั้งลวอก็เพราะเมือ “ก๊อณคำ” นำเรือที่เกิดช้อเนียงรายงานเพื่อขอความเป็นธรมค่อนนายใหญ่ที่ควบคุมहनงานของคณนััน ผลปรากว้ก๊อณคำเป็งฝ้อ

ถูกไล่ออก ด้วยเหตุผลที่ว่า “รู้มากเกินไป” ดังนั้นชนชั้นกลางอย่าง “ก้อนคำ” จึงไม่ได้รับความยุติธรรมจากสังคม

ดวงจำปา ยังเสียดสีการรับสินบนของข้าราชการ กล่าวคือตอนที่พ่อของ “ก้อนคำ” เสียดชีวิตทางราชการจะต้องให้เงินช่วยเหลือครอบครัวของก้อนคำเป็นจำนวนเงิน 90 พันกีบ (9หมื่นกีบ) แต่กว่าครอบครัวของก้อนคำจะได้เงินมาอย่างยากลำบาก แม่ของก้อนคำ ต้องเสียดของหนึ่งเส้นซึ่งเป็นสมบัติเพียงชิ้นเดียวที่เก็บรวบรวมเงินซื้อมาได้เมื่อครั้งที่พ่อของก้อนคำ ยังมีชีวิตอยู่ นางตั้งใจว่าจะเก็บทองเส้นนี้ไว้ช่วยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในครอบครัวยามตกยาก คั้งที่ ดวงจำปาได้บรรยายผ่านความนึกคิดของแม่ก้อนคำว่า

...เวียงเตลือเดือนเล็กเดือนน้อย

จิมได้ธำบถบึงไฉ่แว้นอ้วนต้ออ้วนตาแว้นอ้วนเรียม...พาใต้อ้อมใจ
ยามเฝ้าขี้ขี้ ยามทักยากล่ำบากล่ำได้ภาวต่อว่า ฤาแม่มแว้นจิวใดมา
ภักแม่มธำบถบึงไฉ่ จะอุยแก้อไฉ่ได้ ฐิ๋มมันภักไฉ่ได้แต่ ถิดมาแล้ว
บาวเตลืออ้อมใจบ่แล้วที่อ้วนเรียมต้อมมันต้อมมาภาวแว้นสิม
บาดสิมบิมภาวแฉมเต็มถึง ทัม เอ้าเวียงถำทิวอ้อเอ้า

ธำบถบึงไฉ่อ้อมมาจิมต้อมต้อมฤกแลภแว้นเวียงไปฐิ๋มจิวธำทิวอ้วน
บิมดาบ่ฐิ๋มแม่ฐิ๋มที่อ้อจิวจะอุยบ่าทอจิวสิมแว้นตาแว้นสิมสะบับ
สำลับปะกอบเอภสภามธอจิวอ้อมเวียงบิภักถำทิวอ้อเอ้า... (ดวงจำปา
และคณะ, 2514: 28-29)

(เงินเหลือเดือนละเล็กละน้อย จนได้ทองบาทหนึ่งไว้เป็นขวัญหูขวัญตา
เป็นขวัญเรือนพาให้อุ่นใจยามหัวไม่อยู่ ยามทุกข์ยากลำบากพอได้อาศัยถ้าเป็น
อะไร ก็ทองบาทนี้แหละจะช่วยแก้ไขได้ ซึ่งมันก็แก้ไขจริง คิดมาแล้วนางเหลือ
ออกเหลือใจที่ขวัญเรือนตอนนั้นต้องมากลายเป็นสินบาทสินบนการวิ่งเต้นคั้งคั้ง
เอาเงินค่าหัวพ่อ ทองบาทนั้นของนางต้องถูกแลกเป็นเงินไปซื้อจ้างรางวัล บรรดา
พ่อสื่อแม่ชักที่อ้างว่าจะช่วยทวงหนังสือเป็นห้าเป็นสิบบับ สำหรับประกอบ
เอกสารร้องขอเงินปีค่าหัวพ่อ)

สรุปได้ว่า การติดต่อกับทางราชการนั้นเป็นงานที่ลำบากสำหรับประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีฐานะยากจนอย่างก้อนคำและแม่เพราะไม่มีเงินพอสำหรับการจ่ายค่าสินบนให้กับพนักงานของรัฐแต่แล้วในที่สุด แม่ของก้อนคำต้องขายสร้อยทองเพื่อนำเงิน

มาเป็นสินบนพนักงานเพื่อทำเอกสารยื่นคำร้องขอเงินช่วยเหลือที่ทางรัฐต้องจ่ายให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิต สุกท้ายแม่และก้อนคำก็ได้รับเงินก้อนนั้นเป็นจำนวน 90 พันกีบ (เก้าหมื่นกีบ) โดยการแลกด้วยเงินและทองจำนวนหนึ่งนั้นก็เท่ากับว่าแม่และก้อนคำไม่ได้เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล

ผั่งเฝ้าไปล่ำบาดมึงไปแล้วเวรเฝ้าสับพันกัมา

(ดอจจำปาและฉนะ , 2516: 29)

(พ่อเขาไป ทองบาทหนึ่งไปแล้วเงินเก้าสิบพันกัมา)

เรื่อง “เหตุเกิด” (ເຫດເກີດ) *ดวงจำปา* เรื่องนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างข้าราชการอย่าง “ซาพ่อ” ที่คิดโกงเงินหลวงนำไปซื้อรถยนต์และนำรถยนต์หลวงมาใช้ส่วนตัวกับระบบการทำงานที่เอื้อให้ข้าราชการกลายเป็นผู้กอบโกยทรัพย์สินของรัฐบาล *ดวงจำปา* เสนอให้เห็นชีวิตของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มักจะนำทรัพย์สินทางราชการมาใช้ส่วนตัวโดยผ่านมุมมองของตัวละครสมมติหรือตัวละครที่เป็นบุคคลิธิฐานคือ รถยนต์ยี่ห้อแลนซ์โรเวอร์เก่าๆคันหนึ่งและเป็นสปอร์ตคันใหม่เอี่ยมอีกคันหนึ่ง ผู้เขียนกำหนดให้รถยนต์ทั้งสองยี่ห้อพูดคุยและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเจ้านายซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้อ่านจะรู้จักตัวละครเอกในเรื่องได้อย่างละเอียดจากการสนทนากันระหว่างรถยนต์ทั้งสอง

ดวงจำปา มองว่าข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ใช้สิทธิส่วนตัวบุคคลนำของใช้ที่เป็นของหลวงมาใช้ในงานส่วนตัว รถแลนซ์โรเวอร์เป็นรถประจำตำแหน่งทางราชการของ “ซาพ่อ” เป็นรถเก่าใช้งานหนัก เมื่อภรรยาของซาพ่อไปจ่ายตลาดก็จะนำรถแลนซ์โรเวอร์ของหลวงเก่าๆ คันนี้ไปบรรทุกของกลับบ้าน “ซาพ่อ” นำรถมาใช้งานส่วนตัวอย่างไม่ทะนุถนอมที่เป็นเช่นนี้เพราะ “ซาพ่อ” ไม่ได้ซื้อรถคันนี้ด้วยเงินของตนเอง ดังที่ *ดวงจำปา* บรรยายไว้ในคำพูดของรถแลนซ์โรเวอร์ที่กำลังสนทนากับเป็นสปอร์ตว่า

..แต่ຍ້ອນວ່າເປັນຮີດຫລວງແລະໃຊ້ຢ່າງບໍ່ມີປາມີບໍ່ຈັກວ່າມີມາອັບ..

ອັບຮະອັບຮາມ...ເພັ້ນເພັ້ນກໍດັບອັບໄປ...ເຫຼິງຕາມເຫຼິງກໍຈິງວ່າ

ເກືອບຊິຫລຸດອອກຈາກກັບເປັນຕອນໃຫ້ເບິ່ງຈັງຊີ້ແລ້ວ

ຄິດໄປຄິດມາກໍຄິດວ່າສະປໍຕ໌ມັນວ່າຢູ່ ລອງແມ່ນເວີນເພີ່ນຈິກຊີ້ດູ້ ຄັນ

ບໍ່ຮຸນກວ່າມີສາແລ້ວ ເຈັບໃຈທີ່ເກີດມາເປັນຂອງຫລວງເມືອງລາວ ເຂົາ

ບໍ່ຮັກບໍ່ແຜງ! (ປາໄນແລະฉนะ , 2515: 37)

(แต่เพราะว่าเป็นรถหลวงและใช้งานอย่างไม่ปราณี ไม่รู้ว่ามีมือค่อก็มีมือจับ จับระจับลาม เสียตรงนั้นเสียตรงนี้ก็คันขับไปนานๆเข้าก็เกือบจะหลุดออกจากกัน เป็นท่อนๆ คิดไปคิดมาก็เหมือนคำที่สपोर्टว่า ลองเป็นเงินของเขาซื้อดู ถ้าไม่พยายามกว่านี้เสียแล้ว เจ็บใจที่เกิดมาเป็นของหลวงเมืองลาว เขาไม่รัก ไม่ถนอม)

ส่วนเบ็นสपोर्टเป็นรถใหม่ที่ “ชาพ่อ” ใช้เงินตนเองซื้อ ซึ่งเป็นเงินที่คดโกงมา ควงข้าปา แสดงให้เห็นว่า “ชาพ่อ” โกงเงินหลวงอย่างตรงไปตรงมา ดังจะเห็นได้จากคำพูดของแลนค์โรเวอร์ว่า

“ฮอยไต่ยิบมาภบตฺตฺ เหวาอาข่าบ่เร้ามี บักสัธธาสบังตลวงบักเปบิ๊ว มิทอวฮูไต่ไปยู่ฮ่าเล มีไต่มีบิ๊วไต่” (ไปมาและลมะ, 2515: 39)
(ข้อได้ขินมากับหู เขาว่าชาพ่อเรานี้ก็ข้อราษฎ์บังหลวงหมายเลขหนึ่ง มีหวัง จะไต่ไปยู่ฮ่าเค้(คุก) วันใดวันหนึ่ง)

การใช้บุคลากรโดยให้ผลตอบแทนสองคันสนทนากันถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของ “ชาพ่อ” ทำให้เห็นการฉ้อราษฎ์บังหลวงโดยที่ผู้เขียนไม่พูดอย่างตรงไปตรงมาแต่พูดผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นบุคลากร

เรื่อง “ราคาของความตาย” (ธาดาฮอจลอามตาย) เขียนโดย แลง พูผาเงิน เป็นลักษณะของความขัดแย้งภายนอกระหว่างข้าราชการกับระบบการทำงานอีกเช่นกัน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการทำงานของข้าราชการทหารผู้หนึ่งมีหน้าที่จัดการนำคนขึ้นเครื่องบิน ซึ่งทางราชการจัดบริการรับส่งทหารและครอบครัวของทหารเดินทางไปเยี่ยมผู้ปฏิบัติหน้าที่ในแนวหน้า ข้าราชการผู้นี้มีนิสัยประจบเจ้านายและรับสินบนจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เขาจึงได้เลื่อนตำแหน่งและมีฐานะที่ร่ำรวยอย่างรวดเร็ว

แลง พูผาเงิน แสดงถึงการรับสินบนในวงราชการโดยผ่านความขัดแย้งระหว่างข้าราชการชั้นสูงซึ่งเป็นชนชั้นที่มีอิทธิพลในสังคมกับคนยากจนอย่างนาง “ทองสี” ซึ่งเป็นภรรยาของข้าราชการชั้นผู้น้อยเพื่อให้เห็นว่าคนจนและข้าราชการชั้นผู้น้อยมักจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคมดังที่นักเขียนบรรยายพฤติกรรมของภรรยาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ว่า

คอยแต่โศกอย่างลมๆแล้งๆ เป็นที่รู้กันคือว่า ท่านนายร้อยรับสินบนจากคนโดยสาร
สังเกตุจากเขาคุยสนุกและต้อนรับพวกพ่อค้าแม่ค้าด้วยอารมณ์ดี ท่านนายร้อย
มาประจำการอยู่ที่นี้ไม่ถึงหกเดือนเขาก็มีรถมอเตอร์ไซด์ใหม่ขี่เจ็ดชัยเจ็ดขวา
สุขยาราคาแพง เข้าร้านอาหารสั่งแบบไม่อั้นและเมาเกือบทุกเย็น)

คนรวยและผู้มีอิทธิพลจะได้รับสิทธิพิเศษในสังคม ดังนั้นคนจนจึงไม่ได้รับ
ความเป็นธรรม แลง พูผาเงินใช้ความอยุติธรรมในเรื่องนี้ช่วยนางทองสีและลูกๆ อีก 3 คน
ให้รอดพ้นจากความตายเนื่องจากเหตุเครื่องบินตก นางทองสีและลูกๆเกือบจะได้โดยสารเครื่อง
บินลำดังกล่าวแต่โศกคดีที่มีข้าราชการผู้ใหญ่สามท่านใช้อิทธิพลของตนขึ้นเครื่องบินลำนี้
นางทองสีและลูกจึงต้องลงจากเครื่องเพื่อสละที่นั่งให้บุคคลกลุ่มดังกล่าว

ปมขัดแย้งของเรื่องคลี่คลายลงแบบพลิกความคาดหมายแสดงถึงน้ำเต๋ียง
ที่ประชดประชันของนักเขียน แลง พูผาเงิน จงใจที่จะให้ผู้มีอิทธิพลในสังคมซึ่งใช้อำนาจอยู่เหนือ
บุคคลทั่วไปได้รับเคราะห์กรรมจากการเอาเปรียบผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงว่าประชาชนทั่วไป
มีความจำเป็นและเดือดร้อนมากกว่าบุคคลเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกันท่านนายร้อยผู้ทำหน้าที่
จัดผู้โดยสารขึ้นเครื่องก็ได้รับเคราะห์กรรมจากเหตุการณ์เครื่องบินตกเช่นกัน คือเขาถูกทางการ
สอบสวนเพราะผู้ที่เสียชีวิตหลายคนไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีผู้โดยสารและผู้ที่มีชื่ออยู่ในบัญชีบางคน
ไม่ตายเพราะไม่ได้เดินทางไปพร้อมกับเครื่องบินเที่ยวนั้น นางทองสีและลูกๆมีชื่อในจำนวนผู้ตาย
ด้วยเช่นกัน ฉะนั้นเงินสินบนที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จ่ายให้กับท่านนายร้อยเพื่อว่าตนเองจะได้รับ
สิทธิพิเศษในการขึ้นเครื่องโดยที่ไม่ต้องรอคิวนั้นไม่สามารถซื้อชีวิตกลับคืนมาได้

เรื่อง “โลกกลม” (โลกกลม) ของ คอกเกด เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึง
ความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับระบบการทำงาน ในเรื่องนี้เป็นภาพชีวิตของลูกสาวท่านนายพัน
ที่เพิ่งเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงที่สุดในเวียงจันทน์โดยไม่ต้องผ่านการสอบคัดเลือก
นอกจากนี้นางยังใช้วาจาที่ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่นโดยถือว่าตนเองเป็นลูกของข้าราชการชั้นสูง
คอกเกด ต้องการชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่การงานเอาเปรียบผู้อื่นพร้อมกับ
ค่านิยมการคบค้าสมาคมกับบุคคลที่มีตำแหน่งงานสูงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น
การกระทำดังกล่าวมักจะปรากฏในกลุ่มข้าราชการชั้นสูง ดังที่ คอกเกด บรรยายว่า

ลูกเจ้าตลาดนายถิธาสะมาถิมกับทนมุโสดและบ่โสดเผื่อเงินปะ
โยดส่วนโตเอื้อปอชผู้อื่น (ปาโมและถนะ, 2515: 53)

(ลูกเจ้าหลานนายคบค้าสมาคมกับหนุ่มโสดและไม่โสดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว
เอาเปรียบผู้อื่น)

คอกเกด มองว่าผู้ที่มีหน้าที่การงานสูงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในสังคมบุคคล
ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นคนรวยและมักจะสมาคมกับผู้ที่มีอิทธิพลด้วยกันเพื่อผลประโยชน์
ของแต่ละฝ่ายเป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้ระบบพรรคพวกเข้ามาทำงานร่วมกัน
หรือการใช้เส้นสาย ในเรื่องนี้มีการใช้เส้นสายโดยไม่ต้องผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียน
อาจกล่าวได้ว่า ความสามารถหรือสติปัญญาไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญแต่อย่างใด สิ่งที่สำคัญคือ
เงินซึ่งใช้เป็นสินบนเล็กๆน้อยๆเพื่อเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ดังจะเห็นได้จากฉากสนทนาระหว่าง
ท่านรองอธิบดีกับนางมาลัยสี ซึ่งเป็นลูกสาวท่านนายพันว่า

“ยาอ้ายอ่า ฝังได้บ่ตี?”

นางมาลัยสี เบ้นถิมอุอมลิมฮั้นกอม ทลัจจากที่ฮั่งฮองกินมาแล้ว

“บ่า! มันต๋องได้ละตี...ฮิดสามาเออปปานนี้ บ่ได้กะฮิดได้เตะกัน
ແຕລະ!”

“เอื้อต๋องเตะละยาอ้าย...เว็งทลื่อฮิดินฮิด...ฮิจู”

“เตะต๋องกะได้เตะกันทละ”

“ยาอ้ายรับฮองปานนี้ฮองกะเอื้อ...อุอใจ...เอื้อฮิดฮิดฮิดได้บ่ได้มัน
บ่เบ้นบั้นทาดอกมัน...!และ... (ปาโมและถนะ, 2515: 52-53)

(“ข่าอ้ายว่า พอจะได้ไหม”

นางมาลัยสีเป็นคนชวนพูดขึ้นก่อน หลังจากที่สั่งของกินมาแล้ว

“มันต้องได้ตี อุคตำห์มาเองอย่างนี้ไม่ได้ก็จะได้เตะกันແຕลละ”

“เอาอะไรเตะละยาอ้าย เงินหรือว่าตี”

“เตะอะไรก็ได้เตะกันละ”

“ข่าอ้ายรับฮองอย่างนี้ น้องก็โล่งใจ เรื่องจะเรียนได้ไม่ได้ไม่เป็นปัญหาหรอก”)

คอกเกด ตัดสินว่าการใช้เส้นสายหรือพรรคพวกเป็นการกระทำที่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่ยุติธรรมสำหรับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเรียนและการทำงาน คอกเกด ว่ากล่าว คิ้วน่าเสียดายที่ค่อนข้างรุนแรงถึงบุคคลที่เอาเปรียบผู้อื่นว่าเป็นผู้มีภูมิปัญญาต่ำและหน้าด้าน ไม่มีความรู้ความสามารถนอกจากเงิน

บางอาจแฉงเอาเบ็ธลฎบอมยู่บอมธรมขอมมีภธรมฐนึ่งอาจจะ
ทฎยภภกวมาง บ่มใธอุมอุ...บ่มวามางเบ็ธลฎบอม
เทลลือมที่ลุด (ปาโมแฉงลมะ, 2515: 53)

(นางอาจแฉงเอาเบ็ธลฎบอมยู่บอมธรมขอมมีภธรมฐนึ่งอาจจะทฎยภภกวมาง
ไม่มีผู้ใธอุมอุ บ่มวามางเป็นคนหน้าด้านที่สุด)

ปมขัดแย้งคลี่คลายโดยลูกสาวท่านนายพลไม่สามารถเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยได้ เพราะละอายต่อสังคมคือเพื่อนๆต่างก็ไม่ยอมรับ ตนเองต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวและเข้ากับอาจารย์ ไม่ได้ทางออกของนางมีทางเดียวคือต้องลาออก

เรื่องสั้นเรื่อง “รถเมล์ประจำทาง” (รถเมล์ประจำทาง) เขียนโดย คอกเกด เรื่องนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับระบบการทำงาน เป็นเรื่องที่เสนอให้เห็นว่า อาชีพข้าราชการไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อทำผิดกฎหมาย เรื่องนี้ คอกเกด เสนอ ภาพชีวิตของข้าราชการทหารชั้นผู้น้อยอาศัยอยู่ในเมืองหลวง เขาต้องการซื้อรถมอเตอร์ไซด์เพื่อ เป็นพาหนะในการเดินทางไปทำงานแทนการขึ้นรถเมล์แต่ปัญหาของเขาคือมีเงินไม่พอ เพื่อนจึงพา ไปซื้อรถหนีภาษีราคาถูกลงมาขับ การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เมื่อขับไปทำงาน เขาก็ไม่ถูกตำรวจตรวจทางเรียกเพื่อตรวจเอกสารการซื้อขายรถเพราะแต่งเครื่องแบบทหารแต่เมื่อนำมาขับในวันหยุดราชการเขาจึงถูกจับในข้อหาซื้อรถผิดกฎหมาย

คอกเกด มีความเห็นว่าตำแหน่งข้าราชการมักจะได้รับสิทธิพิเศษทางสังคม ไม่เพียงราชการระดับสูงเท่านั้นแต่ข้าราชการระดับชั้นผู้น้อยอย่างตัวละครเอกในเรื่องซึ่งเป็นทหาร ก็ได้รับสิทธิทางสังคมเหนือประชาชนทั่วไปเช่นกัน คือการซื้อรถผิดกฎหมายหรือรถหนีภาษี มาขับตามท้องถนนได้โดยไม่มีตำรวจตรวจทางสนใจต่อการตรวจเอกสารการซื้อขายดังเช่น การสนทนาระหว่างตัวละครเอกซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องกับเพื่อนที่แนะนำให้ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ว่า

ເມື່ອຂີ້ຣົດອອກມາຈາກເຮືອນຫລັງນັ້ນ
 ຜູ້ຂ້າຈົມກັບຫມອສະຫາຍທີ່ພາໄປວ່າ "ຂ້າເຈົ້າເຮັດແບບນີ້ຜິດກົດຫມາຍໄດ້
 ນີ້ ບໍ່ເສັຽພາສີແລ້ວຍັງຂາຍແບບລັບໆລຽງອີກ ກັນໃຈບໍ່ດີເລີຍ...
 ແລ້ວເຮືອງຫນັງສືອອກ...!!"
 "ບໍ່ ບໍ່ເປັນຫຍັງດອກເຂົ້າຊີ້ກັນເຕັມທິດໆ...ເຮືອງຫນັງສືອບໍ່ມີບັນຫາ
 ໂຕກະເປັນທະຫານເຕັມໂຕນຸ່ງເຄື່ອງແບບເຂົ້າໄປເບິ່ງໄສມັນ ໂລດ
 ສຳພວກກວກທາງຫັ້ນ!

ຜູ້ຂ້າລອດໄປລອດມາບໍ່ຖືກຕຳຣວດລຸບຫົວຫລາຍເທື່ອຍ້ອນເຄື່ອງ
 ແບບອັນສ່ວງາມທີ່ສຸບໃສຢູ່ມັນຊ່າງເປັນວິທີການວິເສດແທ້ສຳ
 ລັບພວກທີ່ ສວຍໂອກາດ
 ສຳລັບຜູ້ຂ້າເຫັນວ່າມີສິດທາງການຄວນອະນຸຍາດພິເສດ
 ໃນເມື່ອຜູ້ຂ້າກິນເງິນເດືອນຂອງຣັຖ ເປັນຄົນຂອງຊາດ
 ຂີ້ຣົດທຽວໄປທຽວມາກໍເພື່ອຜນປະໂຍດຂອງປະເທດຊາດບ້ານເມືອງ
 ບໍ່ແມ່ນຂີ້ໄປຫາຫລັ້ນດີ້ເຍັຍຣະບຽບກົດຫມາຍຄືພວກວັຍນຸ່ມບໍ່ມີວຽກຫັງ
 ຫລາຍ...ຜູ້ຂ້າດີໃຈທີ່ມີບຸນວາສນາໄດ້ເກີດມາເປັນທະຫານ (ປາໄນ
 ແລະຄນະ , 2515: 100-101)

(ເມື່ອຈີ່ຣດອອກມາຈາກເຮືອນຫລັງນັ້ນ ຂ້ອຍບັນກັບເພື່ອນທີ່ພາມາວ່າ “ ພວກເຂົາທຳແບບນີ້
 ຜິດກູໝາຍນະ ໄມ່ເສັຍກາຍີ່ແລ້ວຍັງຂາຍແບບລັບໆລ່ອຸ່ອືກ ກັນໃຈໄມ່ດີເລີຍ ແລ້ວເຮືອງ
 ຫນັງສືອອີກ” ໂຮ່ ໄມ່ເປັນໄຮ່ຮອກເຂົາເຂື່ອກັນເຕັມໄປຫມົດ ເຮືອງຫນັງສືອໄມ່ມີປັນຫາ
 ແກ້ກໍເປັນຫາກເຕັມຕົວ ແຕ່ງເຮືອງແບບຫາກເຂົ້າໄປເບິ່ງໄສມັນ ໂລດ ເມື່ອນັ້ນພວກ
 ຫວກທາງນັ້ນລ່ະ”

ຂ້ອຍຮອດ ໄປຮອດມາໄມ່ຖືກຕຳຣວດຫຼຸບຫົວຫລາຍຄັ້ງເພາະເຮືອງແບບອັນສ່ວງາມ
 ທີ່ໄສ່ຢູ່ມັນສ່ວງາມເປັນວິທີການທີ່ວິເສດແທ້ສຳລັບພວກທີ່ໄລຍໂອກາດ ສຳລັບຂ້ອຍເຫັນ
 ວ່າຂ້ອຍມີສິດທິທາງການຄວນອະນຸຍາດພິເສດ ໃນເມື່ອຂ້ອຍກິນເງິນເດືອນຂອງຣັຖ ເປັນຄົນ
 ຂອງຊາດ ຈີ່ຣດເຫີຍໄປເຫີຍມາກໍເພື່ອຜນປະໂຍດຂອງປະເທດຊາດບ້ານເມືອງ
 ໄມ່ໄດ້ຈີ່ເຄິ່ນເຍັຍຣະເບີຍບຸກກູໝາຍເມື່ອນັ້ນພວກວັຍນຸ່ມໄມ່ມີງານທັງຫລາຍ ຂ້ອຍດີໃຈ
 ທີ່ມີບຸນວາສນາໄດ້ເກີດມາເປັນຫາກ)

ໃນມຸມມອງຂອງ ດອກເຄດ ນັ້ນຜູ້ເປັນຂ້າຣາຊາການຊັ້ນຜູ້ນ້ອຍຄວນຈະໄດ້ຮັບອະນຸຍາດ
 ໃຫ້ຈີ່ຮອດມອຣ໌ເຕອຣ໌ໄຮ່ດີໄດ້ເພາະທຳການໃຫ້ຣັຖເງິນເດືອນທີ່ຣັຖຕອບແທນໃຫ້ນັ້ນນ້ອຍມາດ
 ໄມ່ສາມາດຈີ່ຮອດຖືກກູໝາຍໄດ້ ການຈີ່ຮອດຖືກກູໝາຍຂອງຂ້າຣາຊາການກໍໄມ່ໃຮ່ເຮືອງງ່າຍອີກເຊັ່ນກັນ
 ເພາະເຂົາຕ້ອງປະຮັດເງິນຫຼາຍມາດເພື່ອຈີ່ຮອດ ແມ່ນວ່າ ດອກເຄດ ຈະເສນອາພາຂອງຂ້າຣາຊາການ

ที่ใช้สิทธิพิเศษในอาชีพทหารหลบหลีกเจ้าหน้าที่ แต่สุดท้ายข้าราชการผู้นี้ก็ถูกตำรวจตรวจทางจับ เพราะวันหนึ่งเขาขับรถโดยไม่ได้แต่งเครื่องแบบทหาร ถ้าเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แม้จะอยู่ในเครื่องแบบหรือนอกเครื่องแบบก็คงไม่ถูกจับเพราะคนกลุ่มหลังนี้นอกจากมีหน้าที่การงานสูงแล้วยังเป็นผู้มีอิทธิพลในสังคมอีกด้วย ดังนั้นข้าราชการชั้นผู้น้อยมีชีวิตรอยู่ในสังคมด้วยความขมขื่น

เรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเอก” (เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเอก) ของ ดวงจำปา เป็นเรื่องของข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งเข้าไปรับประทานอาหารในผับ เขาได้เห็นหญิงสาวสวย จึงเกิดความรู้สึกชอบ เขาสังเกตและคอยมองดูนางอยู่ตลอดจนกระทั่งนางออกไปกับชายผู้หนึ่ง เขาจึงสะกดรอยตามไปตัวละครเอกคิดว่าหญิงสาวผู้นั้นกำลังถูกชายหนุ่มที่ไปด้วยหลอกไปข่มขืน เขาจึงตามไปหวังว่าจะได้ช่วยเหลือนางแต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อเขาตามไปถึงโรงแรมระดับห้าดาวและเข้าไปในห้องเบอร์ 25 ปรากฏว่าตัวละครเอกพบเจ้านายของเขาซึ่งมีตำแหน่งถึง “อธิบดี” กำลังเล่นการพนันซึ่งเป็นพนัน “ระดับปัญญาชน” วางเงินพนันครั้งละแสนถึงสองแสน ดวงจำปา เปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายเพื่อแสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการเล่นการพนันซึ่งเป็นค่านิยมใหม่ของคนระดับสูงในสังคม

ดวงจำปา สะท้อนให้เห็นค่านิยมการเล่นการพนันในวงราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มข้าราชการชั้นสูงซึ่งเป็นกลุ่มหลักที่ติดการพนัน ดังเช่นความคิดที่ตัวละครเอกได้บรรยายให้เห็นภาพในห้องเบอร์ 25 เมื่อเขาตามหญิงสาวและชายหนุ่ม ไปถึงโรงแรมชั้นหนึ่งในนครหลวงเวียงจันทน์ว่า

ปะตูเอะฮืออะฮอมมาสิ่งทีฮ้อพะเจ้าไ้เต้บในตี้นเร็ดไต้ติ๊กสะเว้
 อัจจยิบัจจยู่กับบอม
 บ่...บ่แม่มบาวสาวติ๊กแก๊สลับเสื่อปะเป็อยย่าวจาด
 บ่แม่มฮายฮุ่มากุมบ่ฮ่มฮิม
 บ่แม่มธอดออะเจ้าฮังฮองพะใจสะแดงบุดพิสอาดนำกับ
 แดพายในตี้น ถอ้นภอกยกากุม ไฟใ้ต้อ...บ่ฮุดไ้ต้อฮังกับ
 ทลายถิม ทัງมั่งทัງยิบฮอมโตะ ฮือยภากฮอง มั่งถิ โยเก้ฮิม
 ฮิมบับยา กิมบาทละแสมฮองแสมทีฮ้อพะเจ้าเถียไ้ยิบฮ่า
 สิในวิจธาฮุกามบั้นเอว บาวสาวทีมาธอดยิบถ้ำบอมฮิวฮองต๊วงบ๊ว

ทิมส่องเบ๊วไปใบบิ๋ยอยู่ ๗ ล้านถือจับลี้วเฉียงกับ

(ปาโมและดอวจำป๋า, 2514: 118)

(ประศุไข้มัวออกมา สิ่งที่ข้าพเจ้าได้เห็นทำให้ตกใจข้างขึ้นอยู่กับที่ ไม่...ไม่ใช่
นางสาวถูกแก้ขึ้นเสียเปล่าเปลือยอย่างอกอาจ ไม่ใช่ชายผู้มาปล้ำข่มขืน ไม่ใช่ที่ว่า
เขาทั้งสองพอใจแสดงบทพิศวาสักด้วยกันแต่ภายในนั้นควันขยาปกคลุมไฟสว่าง
บุรุษวัยต่างๆกันหลายคน ทั้งนั่งทั้งยืนรอบโต๊ะซึ่งอยู่กลางห้องมันคือ โปกเกอร์
ชนชั้นปัญญา ก็นั่งโต๊ะสองแสนที่ข้าพเจ้าเคยได้ยืนในวงราชการนั่นเอง
นางสาวที่มาถึงขึ้นพิงเก้าอี้ตัวหนึ่งก็ส่งคู่มือในมือชายผู้เล่นเหมือนคนคุ้นเคย
กัน)

การพนันประเภทนี้วางเงินพนันครั้งละแสนถึงสองแสน ดังนั้นข้าราชการที่เล่น
การพนันต้องมีเงินติดมาเป็นจำนวนมาก *ดวงจำปา* ไม่ได้บอกตรงๆว่าข้าราชการเหล่านี้นำเงิน
มาจากไหนเพราะเพียงแค่เงินเดือนแต่ละเดือนไม่มากพอที่จะนำมาเล่นการพนันได้
ฉะนั้น *ดวงจำปา* พยายามบอกว่าข้าราชการระดับสูงคคโกงเงินหลวงเพื่อเล่นการพนัน นอกจากนั้น
ดวงจำปา มีความเห็นวัฒนธรรมต่างชาติทำให้ประชาชนลาวลุ่มหลงในการพนัน ทั้งนี้เนื่องจาก
การพนันเข้ามาพร้อมๆ กับวัฒนธรรมตะวันตก *ดวงจำปา* เป็นนักเขียนที่ต่อต้านวัฒนธรรมต่างชาติ
เธอมีแนวคิดแบบชาตินิยมแต่ก็เข้ากันได้กับแนวคิดแบบสังคมนิยม

เรื่องสั้นที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างข้าราชการ
กับระบบการทำงาน นักเขียนต่างเห็นว่าผู้ที่เป็นข้าราชการ โดยเฉพาะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
ในระดับผู้บริหารเป็นกลุ่มที่กระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และกลุ่มข้าราชการ
ดังกล่าวเป็นกลุ่มเป้าหมายที่นักเขียนต่างมุ่งวิจารณ์การกระทำที่ไม่ดี

3.4.3 ความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมนเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของประชาชนลาว

ในระหว่างสงครามอินโดจีนสหรัฐอเมริกายังนำเงินมาลงทุนทำธุรกิจในประเทศ
ลาวเป็นจำนวนมากจึงมีผลให้ในเขตราชอาณาจักรลาวเริ่มมีการทำธุรกิจเกิดขึ้น บริษัทเอกชน
จึงก่อตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก อาทิ บริษัทประกันภัย ธนาคาร บริษัทสินค้านำเข้า (อุทิน
บุณขาวง, 1997: 4) มีการตั้งสายการบินแอร์ลาว (Air lao) และธนาคารลาว - ไทย (The Lao - Thai
Bank) เพื่อผูกขาดการขนส่งทางอากาศและแลกเปลี่ยนเงินตราในประเทศลาวทั้งหมด

(กุวคด ทรงประเสริฐ, 2537: 47) จะสังเกตเห็นว่าสหรัฐอเมริกาเข้ามาควบคุมเศรษฐกิจในลาว โดยมีประเทศไทยเป็นพันธมิตร การที่ระบบทุนนิยมเข้ามาเช่นนี้จึงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมลาวกล่าวคือ การที่บริษัทสินค้านำเข้าจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในลาว จึงส่งผลให้ประชาชนลาวเริ่มนิยมใช้สินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศและใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากขึ้น นิยมเข้าร้านอาหารที่หรูหราราคาแพงและเที่ยวตามสถานเริงรมย์ต่างๆ รวมทั้งเล่นการพนัน เพราะมีบ่อนการพนันตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นระบบทุนนิยมทำให้ค่านิยมดั้งเดิมของประชาชนลาวซึ่งเคยใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย มัธยัสถ์และอยู่ในศีลธรรมตามแบบอย่างของสังคมพุทธศาสนาตลอดมาเปลี่ยนแปลงไปใช้ชีวิตแบบสังคมบริโภคนิยม รวมทั้งก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน นักเขียนต่างลงความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในสังคมส่งผลให้วิถีชีวิตของประชาชนลาวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

เรื่องสั้นที่เสนอชีวิตของกลุ่มประชาชนลาวบางกลุ่มที่มีค่านิยมแบบสังคมบริโภคนิยม ได้แก่เรื่อง “เสือก” (เสือก) “เช้าวันอาทิตย์นั้น” (เจ้าอับทิดบับ) เรื่อง “จากบัวแก้วสู่โสภานา” (จากบัวแก้วสู่โสภานา) ของดวงจำปา และเรื่อง “ล้านล้านครู” (ล้านล้านครู) ของปาใน

เรื่อง “เสือก” (เสือก) ดวงจำปา ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสน่าสนใจ แสดงถึงความขัดแย้งภายในระหว่างคนจนกับคนรวย เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำภายในสังคมลาวได้อย่างชัดเจน เนื้อเรื่องกล่าวถึงชายคนหนึ่งพบกับเพื่อนเก่า โดยบังเอิญด้วยความดีใจเพื่อนผู้มีฐานะร่ำรวยจึงชวนเขาเข้ารับประทานอาหารด้วยกัน ในร้านอาหารชั้นดีในนครเวียงจันทน์ ขณะที่กำลังรับประทานอาหารราคาแพงเขาจึงคิดถึงครอบครัวที่บ้าน เขาต้องการให้ภรรยาและลูกๆที่อยู่ทางบ้านได้รับประทานอาหารคืออย่างนี้ ซึ่งเขาไม่สามารถพาครอบครัวมารับประทานอาหารแพงๆได้เพราะกำลังทรัพย์ไม่มากพอ

เรื่องนี้ ดวงจำปา ให้ภาพเปรียบเทียบระหว่างคนรวยกับคนจนอย่างชัดเจน โดยผ่านความนึกคิดของ “บุญทอง” (ผู้เล่าเรื่อง) ว่า

เฮ้อถีนมีเวียงทมี่เฮ้อกับกับจ้าวฮู้บี่ กับไท่เข็บโตง บิดถวอทมด
 บาดแม่ออยบมา-ดินแสนดินจ้าวฮ้อได้ไท่ถ่มตอมเมือเฮอะ โพะทมาก
 แลถวอมากเฮ้อลิวฮ้อฮู้บี่จิบฮ้อบ่เต็บตอมไท่!
 (ปาในและดวงจำปา, 2514: 15)

(เออ คนมีเงินนี้เขากินกันจิ้งจิ้งนี่ อ้อ กินไก่เป็นตัวๆพริบเดียวหมด ถ้าเป็นแม่ชื่อนั้น นานแสนนานกว่าไก่คัมและแพะมะเข็จนกว่าไม่เห็นจิ้งจิ้ง)

และตอนที่ภรรยาของบุญกองคลอคลุกคนที่หกว่า

ถ็ดเลยไปเดือนมีนาคมที่บึงทับกฤชเอาภรรยา เพาะแม่ออกลูกผู้ซุกซน ออกมาออกเอาเอาขาดตัวบึงเดือน ทาผู้ซุกซนกับแม่ได้ตัวแต่แม่บึง บาดเรือนเจ้าเรือนนายเดินบึงมาเดินบึงมีเตลิวลัน ถิ่นอาแม่ชุกกับ ลุกเดินถิ่นอาบึงกับได้ตัวชุกยแสม(ตามได้ยิบ ลุกบึงเอาเอาใส่กับไต้ไฟ เรือนพระตามบึง เรือนพระตามบึง เรือนนายเดินบึง)มีละเดินอาชุกแถวถิ่นชุกแถวถิ่นชุก (ไปไหน และดอจจำปา, 2514: 16)

(คิดเลขไปเดือนนี้ตกที่นั่งหนักเอาการ เพราะแม่ออกลูกคนที่หกออกก็มาออกเอา กลางเดือนหาผู้จะมาจันกัม(อยู่ไฟ) ก็ไม่มี แต่เรือนเจ้านายเขามั่งมีเหลือล้น ถ้าเมียกัมลูก(คลอคลุก)คนรับจันกัมได้เงินตั้งหลายแสน (ตามที่ไคยีนลูกน้องเขา โสกันให้ฟังเรือน ๆพนๆ ท่านนี้ เรือน ๆพนๆ ท่านนั้น) นี้ละเพิ่นว่าชุกซิงเคิม ชุกซิงมั่งชิงเคิมมั่ง)

ตัวอย่างแรก *ดวงจำปา* เปรียบเทียบให้เห็นถึงการกินอยู่ระหว่างคนจนกับคนรวย ว่า คนรวยมีค่านิยมรับประทานอาหารนอกบ้านราคาแพงๆ เมื่อเทียบกับที่บ้านของ “บุญกอง” ภรรยาและลูกๆไม่มีโอกาสอย่างนั้น ตัวอย่างที่สองจะเห็นว่าผู้ที่มีเงินมีแค่คนให้ความช่วยเหลือเพื่อ ได้ค่าตอบแทนจำนวนมาก เมื่อภรรยาของบุญกองคลอคลุกคนที่หกเป็นช่วงกลางเดือน เงินก็เหลือน้อยจึงไม่มีใครรับอาสาอยู่ไฟให้เพราะจะไม่ได้ค่าตอบแทนเมื่อเทียบกับคนรวย หรือบ้านเจ้านายจะเห็นว่าแม้แต่ผู้รับอาสาอยู่ไฟเพราะจะได้ค่าตอบแทนหลายแสนกับการใช้ภาพเปรียบเทียบแสดงถึงช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในสังคมลาวช่วงนี้ได้ชัดเจน

ค่านิยมการรับประทานอาหารนอกบ้านตามภัตตาคารหรือสถานเริงรมย์ ในมุมมองของ *ดวงจำปา* มองว่าเป็นพฤติกรรมแบบบริโภคนิยมที่เข้ามาพร้อมกับวัฒนธรรม ตะวันตกคือ ในช่วงสงครามอินโดจีน ประชาชนลาวต่างกลุ่มหลงกับค่านิยมดังกล่าวและเปลี่ยนจาก ชีวิตที่เรียบง่ายแบบท้องถิ่นมาสู่วิถีชีวิตที่เป็นสากลมากขึ้น นอกจากนี้ *ดวงจำปา* ยังวิจารณ์ถึง

การรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเด่นชัด ดังจะเห็นได้จากตอนที่ *ดวงจำปา* วิจารณ์ผ่านกระแสสำนึกของ “บุญกอง” ว่า

มาถอดกำจับไม้จับมีกันยาวไต่ย ถีพอกทมังขาวบ่มีฝัด อีภ
บุญกองถีถัดและถัด จั้งแม่มทังลาวและเจ๊กภักพากับลิมอุาดทมถนัง
จะเอ๊าะจะถามกับไทมันถีปะเพมิโตแด่ กบ่ยืมแต่อัทนะทมเอ๊าะมา
ใช้ยู่ผู้ธาอับัน ถีหลายกบ่ได้ ถีมลาวโตภักดาอาทลิวไต่ลบ่เอ๊าะท่า
ทลิวมาบ่าแต่ผู้ไต่ยผู้มพาได้กับออยเร็ด
ลิดสะแถງถอวามถีเยยเป็ยอ้อ้ออุาดทมมังขาวออมมาบ่ออวยอับัน
ถีมเอ๊าะจะออลาวได้เอภธาถลิตถอบอ่าอับัน
อูได้ธาวใดแมออัทนะทมเอ๊าะภะเอ๊าะมาอู๋ โตทมังสีเอ๊าะภะเอ๊าะมาอู๋
ยู่อีภักภักอุาดจั้งจะแม่มเอภธาถลิตถอบอ่าอับัน! (ไปไม
และถอวจ่าปา, 2514: 14)

(มาถึงก็จับ ไม้จับมือกันใหญ่เหมือนพวกหนังขาว(ฝรั่ง)ไม่มีคิด บุญกองคิดและคิด
ทั้งลาวและเจ๊กก็พากันถีมชาติหมคน้อ จะพูดจะถามกันก็ให้มันเหมือนประเพณี
ตัวหน้อยก็ไมยืมแต่วัฒนธรรมเขามาใช้ยู่อย่างนั้นดีมากก็ไม่ได้ คนลาวก็ว่าหลง
ไหลไม่เข้าท่า หลงมาตั้งแต่ผู้ใหญ่โน้นเป็นตัวอย่างให้เด็กทำตาม
แสดงความเคยเป็นจีข้าชาติหนังขาวออกมาไม่ว่างเว้น ถ้าพูดว่าลาวได้รับเอกราช
ครบถ้วน มันจะได้ยังไงแนววัฒนธรรมของเขาก็เอามาใช้ ตัวหนังสือของเขาก็
เอามาใช้ อีภักภักชาติจึงจะเป็นเอกราชครบถ้วนน้อ)

ดวงจำปา แสดงความห่วงใยประชาชนลาว เธอเห็นว่าการรับวัฒนธรรมตะวันตก
มาใช้อย่างลุ่มหลงเป็นวิถีของความเป็นทาสพร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมสำหรับ
คนรุ่นหลัง

ดวงจำปา สร้างตัวละครบุญกองขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มข้าราชการ
ที่ซื่อสัตย์และมีฐานะยากจน บุคคลประเภทนี้มีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว
ไม่เคยเข้าร้านอาหารราคาแพง แม้แต่คิคจะกินถ้วยเตี๋ยวสักชามก็ต้องคิคแล้วคิคอีก ขณะที่บุญกอง
นั่งทานอาหารอยู่ในร้านกับบักโค้นเพื่อนเก่า เขาคิคถึงลูกและภรรยาที่อยู่ทางบ้านตลอดเวลา
เขาอยากให้ลูกและภรรยาได้รับประทานอาหารที่อร่อยบ้าง

การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายสร้างความสะเทือนใจได้มาก และเป็นการตอกย้ำว่า “คนจน” อย่างบุญกองมีชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความขมขื่น จะพบได้ในฉากที่จ่ายเงินแล้วและออกจากร้านอาหารบุญกองก็คิดถึงครอบครัวอีก ขณะเดียวกันเขาจึงนึกถึงไก่อานสุดท้ายที่กินเหลือจึงเดินกลับมาที่หลังร้านแล้วบอกพนักงานให้ห่อเอาไก่ที่เหลือใส่ถุง เขาถูกพนักงานมองอย่างดูถูก เขาจึงแก้หน้าตัวเองโดยการบอกว่า “ฮึเอົ่าไปໄຫ໊ຫມາດອກ” (จะเอาไปให้หมาหอก) เมื่อกลับถึงบ้านอาหารในถุงกลับไม่ใช่ชิ้นไก่ที่เหลือแต่เป็นเศษกระดูกหมูปนกับเศษกระดูกเป็ด ไก่อ่ บุญกองจึงรู้สึกแค้นใจที่ตนเอง “เสือก” พูคว່ว่า “จะเอาไปให้หมากิน” เพราะกลัวขายหน้าพนักงานเสิร์ฟ ถ้าเขาไม่กลัวขายหน้าว่าตนเอง “จน” ลูกๆ และภรรยาคงได้กินอาหารที่อร่อยที่สุดแม้ว่าจะเป็นอาหารเหลือก็ตาม

การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายในเรื่องนี้ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ ในขณะที่ตัวนักเขียนใช้อารมณ์ขันร่วมด้วยแต่เป็นอารมณ์ขันที่ให้ความรู้สึขมขื่น

เรื่องสั้นเรื่องนี้ *ดวงจำปา* ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสสำนึก (Stream of Consciousness) กลวิธีดังกล่าวส่งผลให้แนวคิดของเรื่องสั้นเรื่องนี้เด่นชัดขึ้น ผู้อ่านจะรับรู้ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของตัวละครออกจากความคิดที่ฟุ้งฟุ้งผ่านกระแสสำนึกของตัวละครเอง การบรรยายผ่านกระแสสำนึก *ดวงจำปา* จะใช้คำว่า “บุญกองคิด” หรือ “บุญกองรู้สึกตัว” ดังเช่นตอนที่ *ดวงจำปา* บรรยายกระแสสำนึกของบุญกองว่า

ບຸນກອງຄິດແລະຄິດ ຈັ່ງແມ່ນ ທັງລາວແລະເຈັກກໍພາກັນລົມ
 ຊາດຫມົດນີ້.....
 ຄາວນຶ່ງບຸນກອງສະເດັດຮູ້ເມື່ອຄົງ ສຽງບັກໂລ້ນຮອງສັ່ງຍ່າຕົນໄກມາອີກ
 ລະຄວາມຄິດຫວງໄຍນໍາລູກເມັຮໄວ້ທັ້ນຊົ່ວຄາວກອນເທາະ ຝ່າວ
 ເລັ່ມກິນຂົ້ວຄ້າງຖ້ວຍຢູ່ໄຫ໊ຫມົດ.....ເມື່ອຍ່າຕົນໄກເຂົ້າປາກອີກ
 ທ້ອງມັນກໍເຕັມຂຶ້ນອີກ ສມອງອັນຫວາງເປ່າກໍຄິດຕໍ່ໆໄປ "ຮ້າຍ!
 ປານນີ້ແມ່ອ້ອຍຄືຊີເມື່ອຍຖ້າ ແລະລູກກິນເຂົ້າກັບຕໍາຫມາກຮຸ່ງອີ່ມໄປ
 ແລ້ວຕີ ອີນາງຕູຜູຖິດກັບມົມເດັມັນຊິກິນໄດ້ບໍ່ຈໍາຫມາກຮຸ່ງ; ມັນຫາຊີໄດ້
 ອອບປາຍ" ສຽງເຈັກໃນຄນະຄົນນຶ່ງອອກປາກວ່າເຮົາໄກອີກຕົວລຶ້ງລະ
 ແລ້ວບໍ່ພໍ 3 ນາທີ ຈາມໄກກໍຖືກນໍາມາວາງ ບຸນກອງເດີມໄຫ໊ໄປ
 ຄິບມາຕອນນຶ່ງແຕ່ບໍ່ທັນໄດ້ກິນ ພາບລູກນ້ອຍ 6
 ຄົນກັບເມັຮກໍເດີນຂຶ້ນມນສໍານຶກ ອະນິຈາ ອາຫາມຄາບນີ້ເມັຮແລະລູກກູກິນ

บัทมิลด์ 100 กีบ แต่ภูกีบบังกิบ อู้บไท่ถายถอยอย่างสบาย!

(ไปไบและถอยจ่าป่า, 2514: 14, 17)

(บุญกองคิดและคิดทั้งถาวและเจ๊กก็พากันถีมชาติหมคน้อ.....

คราวหนึ่งบุญกองสะคั่งรู้สึกตัว เสียงบั๊กโค้นร้องสั่งข่าดินไก่อมาอีก ละความคิด
ห้วงไขถุกเม็ยชั่วคราวก่อน ธิบกินคั่วซึ่งคั่งอยู่ในถั่วยให้หมค เพื่อจะคิบ
ข่ามหาแซบกับเพื่อน แต่ครั้นแล้วเมื่อข่าดินไก่อเข้าปากอีกห้องมันก็ถีมอีก
สมองอันว่างเปล่าก็คิคค้อๆไป “เฮ้อ ปานนี้แม้อ้อยคงจะคอยเม็ยและพาถุกกิน
ข่ากับค่าหมากสูง (ส้มค่า) อิมไปแล้วละ อีนางคู้จะกินค่าหมากสูงได้หรือ อายเพ็ง
จะขวบปลาย” เสียงเจ๊กในขณะคนหนึ่งออกปากว่าเอาไก่ออีกคั่วหนึ่ง ยังไม่ถึง
3 นาที งานไก่อก็ถุกนำมาวาง บุญกองใช้ตะเกียบคิบมาขึ้นหนึ่งแต่ไม่ทันได้กิน
ภาพถุกน้อย 6 คนกับเม็ยก็เค่นขึ้นในสำนึก อนิจจา อาหารม้อนี้เม็ยและถุก
กินไม่ถึง 100 กีบ แต่ถุกกับนังกินไก่ออย่างสบาย)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นกลวิธีใช้กระแสสำนึกเพื่อนำเสนอแนวคิดของเรื่อง
ผู้อ่านจะเห็นความช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนได้ชัดเจนจากกระแสสำนึกของบุญกอง
เมื่อบุญกองเห็นอาหารที่ตนและครอบครัวไม่เคยได้รับประทาน เขาก็นึกถึงภรรยาและลูกๆที่ยังเล็ก
เขาต้องการให้ทุกคนในครอบครัวได้รับประทานอาหารคืออย่างนี้ กระแสความคิดของบุญกอง
เปรียบเทียบกับให้เห็นความแตกต่างด้านการบริโภคระหว่างคนจนกับคนรวยอย่างชัดเจน

เรื่อง “เช้าวันอาทิตย์นั้น” (เจ้าอับฮิลบับ) ดวงจำปา เสนอความขัดแย้ง
ภายนอกระหว่างคนกับสภาพสังคมที่มีผลให้คนเปลี่ยนแปลงไป ในเรื่องนี้ภาพชีวิต
ของชายคนหนึ่งกับภรรยา น้อย เขาใช้เงินหมดไปกับภรรยา น้อยเพราะนางชอบแต่งตัว แต่งหน้า
ทำผม ใส่เสื้อผ้าราคาแพงพร้อมทั้งเครื่องประดับสุดหรู ขณะที่ค่าใช้จ่ายของลูกทั้งสองคนยังไม่เท่า
ภรรยา น้อยคนเดียว ตัวละครเอกชาย(ผู้เล่าเรื่อง) จึงเกิดความขัดแย้งภายในใจระหว่างการกลับไป
ไปอยู่กับภรรยาและลูกๆหรือการอยู่กับภรรยา น้อยซึ่งใช้เงินสิ้นเปลือง

ดวงจำปา พยายามจะบอกว่าผู้ชายในสมัยนี้มักจะถุ่มหลงในความงามของผู้หญิง
ชอบเที่ยวตามสถานเริงรมย์ที่มีหญิงสาวแต่งกายสวยขามคอยให้บริการผู้ที่มาเที่ยว ในเรื่องนี้
ภรรยา น้อยของตัวละครเอกเคยเป็นสาวบริการในสถานเริงรมย์ทั้งสองพบกัน ณ ที่แห่งนี้
การที่ “วิมาน” ขอมเป็นภรรยา น้อยของตัวละครเอกไม่ได้อยู่ที่ความรักแม่แต่ น้อยแต่อยู่ที่เงิน

เป็นสำคัญเพราะถ้าตัวละครผู้นี้ไม่ใช่ผู้มีฐานะทางการเงินมั่นคงแล้ว “วิมาน” คงไม่ยินยอม เป็นภรรยาบ่อย นางเป็นผู้หญิงที่ใช้เงินเก่งเงินหมดไปกับการแต่งตัว เครื่องประดับราคาแพง เครื่องสำอางจากต่างประเทศ รับประทานอาหารในภัตตาคารหรูหราเกือบทุกมื้อ ดังเช่น *ดวงจำปา* บรรยายไว้ว่า

เราก็พอใจกับรูปโฉมอันแตกต่างไปจากพวกพี่มาดินพวกอ้อมนั้น
 เอาพวกอ้อมนี่เอา ลูบล้างด้วยน้ำหอมราคาแพงนามาธุบิดและ
 บวกเข้ากับอำนาจอดอมต่างๆ ทั้งเชิงต๋อง
 และทับน้ำเจ้าของร้านสินค้า จินว่าทุกเดือนก็ยอมล่ออีกถ้าเร็ดผ้ม
 แดงเล็บ ถ้าสิ้นเสื่อเดือนละหลายสิบผ้มและยังพาตลุย
 บางภอกทมดไปหลายแสนทอวงเดือนแล้วมี...
 ผ้อมทั้งได้ของที่ระลึก จากเมืองสวันถิ่นมีมัน
 เข้มแถมแปดเม็ดงามธาดาทักพันบาท...ยังบัพผ้อมนี้เจ้าของ
 เข้มยังอ้อมอ้อมแอบอ้อมแอบเพื่อทอวงจะยัดเอาไฟกสิง
 อ่างของเร้าไทได้ (ไปไหนและดอวงจำปา, 2514: 85)

(เรา (ผู้เล่าเรื่อง) ก็พอใจกับรูปโฉมอันแต่งแต้มราวกับหยาดฟ้ามาดิน พอกนั้นเข้า
 พอกนี้เข้า ลูบล้างด้วยน้ำหอมราคาแพงนามาธุบิดและบวกเข้ากับคำหวาน
 ออค้อยันต่างๆ ทั้งบนเตียงและต่อหน้าเจ้าของร้านขายสินค้า ทุกเดือนก็ยอมควัก
 คำทำผม แต่งเล็บ ค่าขึ้นเสื่อราคาหลายสิบพันและยังพาตลุยบางกอกหมดไป
 หลายแสนระหว่างเดือนที่แล้ว พร้อมกับได้ของที่ระลึกจากเมืองสวรรค์คนมีเป็น
 แหวนเพชรเม็ดงามราคาหกพันบาทยังไม่พอ ตอนที่เจ้าของยังขุมเขี้ยวแอบขับรด
 เพื่อหวังยัดเอาไฟลัดสิงข้างของเราให้ได้)

จะเห็นว่า “วิมาน” เป็นหญิงที่มีรสนิยมสูงแต่รายได้ต่ำ เมื่อเทียบกับการใช้เงิน
 ของลูกๆ ของตัวละครเอกแล้วยังไม่เปลืองเท่ากับการนำเงินให้ “วิมาน” ใช้เพียงคนเดียวจะสังเกต
 ได้ว่าการใช้ชีวิตของ “วิมาน” ภรรยาบ่อยเป็นวิถีชีวิตแบบนักบริโภคนิยม ทั้งนี้ก็เขียนมองว่า
 เป็นเพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนลาวได้อย่างรวดเร็ว
 หรืออาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในสังคมลาว

ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเอกคลี่คลายลง เขาหาทางออกให้กับตนเอง
 โดยการตัดสินใจกลับมาอยู่กับภรรยาและลูกที่บ้าน เขาคิดว่าหน้าที่ของเขาคือรับผิดชอบ

ต่อครอบครัวและนำเงินที่หามาได้ให้ลูกและภรรยาใช้ดีกว่าการนำเงินไปให้ภรณาน้อย
ที่ใช้จ่ายเงินสิ้นเปลืองและไร้ประโยชน์

เรื่อง “จากบัวแก้วสู่โสภากา” (จากบัวแก้วสู่โสภากา) ของ *ดวงจำปา* แสดงถึง
ความขัดแย้งระหว่างคนกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ในเรื่องนี้ *ดวงจำปา* ดำเนินเรื่อง
ผ่านความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาคนหนึ่ง สามีเป็นข้าราชการมีภรรยาเป็นนักปริกคด้วย
เงินหมดไปกับการแต่งตัวของภรรยาและการพนัน เมื่อแต่งงานใหม่ภรรยาคนใหม่ก็เปลี่ยนนิสัย
จากผู้หญิงที่เรียบร้อยกลายเป็นผู้หญิงยุคใหม่

ดวงจำปา ต้องการจะบอกว่าการที่สังคมลาวเปลี่ยนแปลงไปมีผลทำให้ความคิด
และค่านิยมของคนลาวเปลี่ยนแปลงไปด้วย *ดวงจำปา* ได้บรรยายโดยผ่านกระแสดำเนิน
ของ “บุญสนอง” ตัวละครเอกว่า

ถึดมาເທື່ອໃດຢາກຮ້າຍໂມໂຫໂຫ້ ສັງຄົມລາວອັນເປັນຂອງເມືອງ
ລາວທີ່ເປັນປັດຸມູມນີ້ລະ ຊື່ງໄດ້ດັດແປງມີໄສໃຈຄໍ່ຂອງນາງເມັຽ ບົວແກ້ວ
“ໂຫ້ປຽມເພດຈາກສາວຜູ້ດີ ລູກພໍ່ແມ່ຜູ້ສັງຄົມສັງຄົມຄົນເມື່ອ
ສິບປີກ່ອນພຸ້ນໂຫ້ກາຍເປັນສາວສັງຄົມສັງຄົມລະ “ເມັຽອະທິບໍດີ”
ເຮັດເພດດ້ວຍອາພອນຮາຄາແພງແລະເພັດນິນຈິນດາຣວມແລ້ວແຕ່
ລະເທື່ອທີ່ນາງຍົວອະຍາດໄປຮັບຮິດແມກເຊີແດັສຕິດອາຍເປັນໄປເຂົ້າ
“ການ” ນັ້ນ ຖ້າຈະຕິຮາຄາສິ່ງ ຂອງໃນກາຍທຸກອັນກໍ່ຮວມລ້ານຢູ່
ແລ້ວແຕ່ຄັນນັບເງິນ ໂດລາເງິນບາດ

ແລະເງິນກີບໃນກະເປົາຫນັງແອ່ຮາຄາແພງຈາກປະເທດນອກ ກໍ່ຍອມ
ເລີຍສອງຫລືສາມລ້ານກີບຂຶ້ນໄປອີກ (ປາໂມແລະດວງຈໍາປາ, 2514: 59)

(คิตทีไรอชากโมโหสังคมอันอับปรีย์เปรอะเปื้อนของเมืองลาวที่เป็นปีศาจนี้ล่ะ
ซึ่งได้คักแปลงนิสัยใจคอของนางเมีย “บัวแก้ว” ให้เปลี่ยนจากสาวผู้ดีลูกพ่อแม่
ผู้สงบเสงี่ยมเมื่อสิบปีก่อนโน้นให้กลายเป็นสาวสังคมคนละ “เมียอริบดี” แต่งกาย
ด้วยอาภรณ์ราคาแพงและเพชรนิลจินดาแล้วแต่ละครั้งที่นางยั้วระยาท
ขึ้นรถเมอร์ซิเดสเบ็นซ์ติดแอร์เย็นไปเข้าการ(ทำงาน)นั้น ถ้าจะตีราคาลึงของ
ในกายทุกอย่างก็ร่วมล้านอยู่แล้วแต่ถ้านับเงินดอลลาร์ เงินบาทและเงินกีบ

ในกระเป๋าหนังจะใส่ราคาแพงจากประเทศนอกก็ย่อมเลขสองหรือสามล้านก็ขึ้น
ไปอีก)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า “บัวแก้ว” ไม่ใช่ผู้ที่มีนิสัยฟุ่มเฟือยเป็นพื้นฐาน แต่เมื่อก่อนบัวแก้วเป็นแบบฉบับที่แท้จริงของกุลสตรีลาวคือ เรียบร้อย มีความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมตะวันตก เข้ามามีบทบาทในลาวมากจึงส่งผลให้ค่านิยมของประชาชนลาวในยุคนี้เปลี่ยนแปลงไป ดังที่สังคมเปลี่ยนแปลงบัวแก้วให้become นักบริโภคนิยมคือ เงินหมดไปกับการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องประดับ เพชรนิลจินดาราคาแพง ใช้กระเป๋าจากต่างประเทศ นั่งรถเบนซ์ มีเงินติดตัว เป็นจำนวนมากทั้งเงินดอลลาร์ เงินบาทและเงินกีบ ภายในบ้านหลังใหญ่ของบุญสนองซึ่งอยู่กับ บัวแก้วและลูก มีรถหลายคัน “บุญสนอง” ขับไปทำงานหนึ่งคัน อีกคันหนึ่งรับส่งลูกไปโรงเรียน แล้วอีกคันให้ภรรยาขับอวดเพื่อนฝูง *ดวงจำปา* มองว่าวัตถุดังกล่าวเป็นความฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็นสำหรับชีวิตและเมื่อคนให้คุณค่ากับวัตถุมากขึ้น จิตใจที่คั่งงามของคนลาว ก็เริ่มเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ

นอกจากนี้ *ดวงจำปา* ยังแสดงความเห็นเกี่ยวกับค่านิยมในการเลือกคู่ครอง ของคนสมัยนี้ว่านิยมการเลือกคู่ครองที่ร่ำรวยหรือไม่ก็ต้องเป็นคนที่มียศฐาบรรดาศักดิ์ ทั้งนี้ก็เพื่อ ประโยชน์ที่จะตามมาในด้านตำแหน่งหน้าที่การงาน “บุญสนอง” ในเรื่องนี้ก็เช่นกันเป็นคนที่หนึ่ง ที่ล้มเหลวกับลาภยศและการใช้ชีวิตในสังคมที่เลิศจรรยา ผลสุดท้ายจึงนำความเสียใจมาให้กับตนเอง คือเขาเลือก “บัวแก้ว” เป็นภรรยาเพราะบัวแก้วเป็นลูกสาวของอดีตนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่ผู้มีฐานะมั่งมีแต่เป็นคนที่มีเกียรติในสังคมสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ “บุญสนอง” ต้องการ เพราะครอบครัวและญาติพี่น้องของเขามีแต่ผู้ทำอาชีพค้าขาย ไม่มีผู้ใดในตระกูลเป็นเจ้าของ เมื่อเขาได้แต่งงานกับ “บัวแก้ว” ผลประโยชน์ที่ตามมาก็คือตำแหน่งหน้าที่การงานเลื่อนชั้น อย่างรวดเร็ว และไม่เพียงแต่ตัวบุญสนองเองเท่านั้นญาติพี่น้องของเขาก็ได้ตำแหน่งดีอีกหลายคน

อีกประเด็นหนึ่งที่ *ดวงจำปา* เห็นว่าเป็นอบายมุขที่กำลังเข้าครอบงำจิตใจคนลาว คือความล้มเหลวในเรื่องการพนันซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในสังคมลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนระดับสูงในสังคมลาวซึ่งพวกเขา นอกจากจะมีค่านิยมแบบนักบริโภคนิยมแล้วยังนิยม เข้าบ่อนการพนัน เนื่องจากคนส่วนใหญ่ในสังคมยกย่องว่า การเข้าบ่อนการพนันเป็นการเข้าสังคม อย่างมีระดับ *ดวงจำปา* มองสังคมที่เต็มไปด้วยนักบริโภคนิยมและนักการพนันอย่างเป็นทางการ

เธอไม่ต้องการเห็นสิ่งไม่ดีเหล่านี้เข้ามาแพร่หลายในสังคมลาวและเปลี่ยนคนลาวให้กลายเป็นคนลุ่มหลงวัตถุมากกว่าคุณค่าด้านจิตใจ

ความขัดแย้งคลี่คลายลงแบบพลิกความคาดหมาย เมื่อ “บุญสนอง” แต่งงานใหม่กับ “โสภา” ซึ่งเป็นครูสอนลูกชายและเป็นเพื่อนเก่าของเขาสมัยเรียนหนังสือด้วยกัน เหตุที่เขาแต่งงานกับโสภาก็เพราะโสภาเป็นผู้หญิงที่มีอุดมคติอันสูงส่งอยากดำรงตนเป็นแม่พิมพ์ที่ดีของชาติ นางเป็นผู้ที่มีฐานะยากจนไม่ใช่สาวสังคมที่เด่นเหมือนบัวแก้ว การที่บุญสนองไม่เลือกแต่งงานกับโสภาในครั้งแรกก็เพราะโสภาเป็นหญิงที่ต่ำต้อยทั้งฐานะและยศศักดิ์ ซึ่งในขณะนั้นสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่บุญสนองลุ่มหลงอย่างมาก แต่ในขณะนี้ความคิดของบุญสนองได้เปลี่ยนไปเขาเบียดสาวสังคมอย่างบัวแก้วผู้ใช้เงินสิ้นเปลืองและเลือกแต่งงานกับโสภาเพราะหวังว่านางจะเป็นภรรยาที่ดี แต่สุดท้ายโสภาเดินตามรอยบัวแก้วคือเริ่มเป็นคนที่ไม่ต่างกับนางร่ำรวยเป็นซีไปทำงาน ใช้เงินอย่างไม่อั้นและติดการพนันอย่างหนักดังที่ *ดวงจำปา* ได้ทิ้งท้ายไว้ว่า

โสพาເຊົາຫນ້າເສົ້າໃນເວລາຕໍ່ມາຮ່າງກາຍສົມບູນຂຶ້ນ
ເຄື່ອງແຕ່ງຕົວດີສົມຖາມະ "ອະທິບໍດີ" ຂອງຜົວແລະມັກຈະໄປ "ເຂົ້າກາມ"
ດ້ວຍຣົຖແມກເຊີແດສຕິດອາຍເຢັນ... ຫມູ່ຮູ້ຮວມວົງທີ່
ລື່ງໆຫນ້າກັບຕ່າງກໍມັກນິສັຍໃຈຄໍໂສພາ ເພາະໂສພາເປັນຄົນໃຫຍ່
ໃຜໆອອກປາກຂໍຢືມກໍຈົກໃຫ້ບໍ່ອັ້ນຕູ້... ຊວມຫນ້າແຕ່ມທີ່ໃດກໍເອົານໍາເງິນ
ລ້ານຫນ້າໆຖືມາແລະມາຢູ່ສອງຄືນ ເທື່ອນັ້ນາງຈະເມື່ອບອກອາດຍາ
ບຸນສບອງວາຈັ່ງໃດນໍ່... ກໍຄົງຈະວ່າ "ເຂົາຕັ້ມຫວຍຕລາດແລງ" ຕາມທີ່
ຊາລິກັນເລື້ອຍໆມານັ້ນລະຕິບໍ່...! (ປາໄນແລະດວງຈໍາປາ, 2514: 69)
(ໂສຟາເລິກທໍາຫນ້າເສົ້າໃນເວລາຕໍ່ມາ ຮ່າງກາຍນາງສມບູນຂຶ້ນ ເຄື່ອງແຕ່ງຕົວດີ
ສມຖາມະ "ອະທິບໍດີ" ຂອງຜົວແລະມັກຈະໄປເຂົ້າກາມ(ທໍາການ)ດ້ວຍຣົຖແມກເຊີແດສຕິດ
ເປັນຮົ່ມເຢັນ ເພື່ອນທີ່ສນິທິກັນໃນກຸ່ມຕ່າງກໍສອບນິສັຍໃຈຄໍໂສພາເພາະໂສຟາ
ເປັນຄົນໃຫຍ່ ໃຜອອກປາກຂໍຢືມເງິນກໍໃຫ້ບໍ່ອັ້ນ ສວນຫນ້າແຕ່ມທໍາໃດກໍນໍາເອົາເງິນ
ລ້ານຫນ້າໆຄືນມາແລະຢູ່ສອງຄືນ ຄັ້ງນັ້ນາງຈະກັບໄປບອກອາດຍາບຸນສບອງ
ວ່າຢ່າງໃດນອ ກໍຄົງຈະວ່າ "ເຂົາຕັ້ມຫວຍຕລາດແລງ" ຕາມທີ່ລື່ອກັນເຣື້ອຍໆ ມາ
ນັ້ນແລະ)

การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายในเรื่องนี้ช่วยย้ำแนวคิดของเรื่องให้ชัดเจนขึ้นคือ แนวคิดที่ว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของประชาชนลาวมีสาเหตุมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งยังแสดงถึงน้ำเสียงที่ประชดประชันต่อสภาพสังคมที่มีอิทธิพลให้ประชาชนในสังคมเปลี่ยนไป

เรื่อง “ล้านลินคู้” (ล้านลินคู้) เขียนโดย ปาใน เขาใช้วิธีเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองบุรุษที่ 1 เป็นผู้เล่าเรื่อง เสนอให้เห็นว่าสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวคือสังคมลาวที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย เรื่องนี้ ปาใน เสนอให้เห็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ตัวละครเอกหญิง (ผู้เล่าเรื่อง) เป็นผู้เผชิญกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องราวของตัวละครเอกหญิง (ผู้เล่าเรื่อง) ที่แต่งงานตั้งแต่อายุ 17 ปี นางมีอายุห่างจากสามี 11 ปี เหตุที่นางเป็นคนมีการศึกษาน้อยทำให้นางรู้สึกว่าคุณเองเป็นคนไม่ฉลาด เมื่อเทียบกับสามีที่มีอาชีพเป็นครู หลังจากแต่งงานอยู่ด้วยกันหลายปี นางเริ่มเรียนรู้ชีวิตจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามารวมทั้งสิ่งที่สามีสอนตั้งแต่สอนให้อ่านหนังสือและเขียนหนังสือได้ ตลอดจนสอนขับรถ เมื่อสามีไปทำงานนางก็ใช้เวลาว่างพูดคุยสนทนากับเพื่อนบ้านเสมอจนกระทั่งนางฉลาดขึ้น แม้แต่สิ่งที่สามีไม่ได้สอนนางก็รู้และสามารถทำได้ นั่นคือการเล่นไพ่กับเพื่อนบ้าน จะสังเกตเห็นว่าชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สอนมนุษย์เราอยู่ตลอดเวลา

ในเรื่องนี้ ปาใน ให้บทบาทของตัวละครเอกเป็นผู้หญิงที่อ่อนต่อโลกในระยะแรกคือ “นางจันทพร” ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ปาใน ให้ “นางจันทพร” เล่าเรื่องราวชีวิตตั้งแต่เริ่มแต่งงานเมื่ออายุ 17 ปี หลังจากนั้นนางแต่งงานกลายเป็นคนที่ฉลาดขึ้นเรื่อยโดยการเรียนรู้จากคนรอบข้าง ฉะนั้นแม้ว่าอายุนางจะห่างจากสามีถึง 11 ปีแต่ประสบการณ์ชีวิตในสังคมช่วยสอนให้นางมีความรู้จักโลกและชีวิตมากขึ้น แม้อายุต่างกันแต่ประสบการณ์สามารถตามทันกันได้ ดังที่ ปาใน ได้บรรยายว่า

เดินเขยิบดูอายุอายุหลายแต่ก็บໍ່สำคัญดอก บໍ່เື້ອถອຍເບື້ງ
 ลินกับถ้ามสิบเฮ็ดบຶຍຸ່ນກັບມີລູກມີເຕົ້າແລ້ວມັນກະເຕົ້າຊາກັບທີ່ມັນລະ
 (ปาในและดอจจำปา, 2514: 95)

(เขาเป็นผู้ชายอายุมากแล้วก็ไม่สำคัญหรอก ไม่เชื่อคอยดู ห่างกันตั้ง 11 ปี อยู่ด้วยกันมีลูกมีเต้าแล้วมันก็เฒ่าทันกันนั่นแหละ)

“เหล่า” ในที่นี้ ปาในไม่ได้หมายถึงอายุแต่หมายถึงความรู้คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของมนุษย์ ดังที่ “จันทพร” เล่นไฟก็เพราะตั้งคมรอบข้างสอนให้นางรู้จักกับการพนัน ปาในแสดงให้เห็นถึงสังคมในช่วงนี้ว่า บ่อนการพนันทั้งเล็กและใหญ่ขยายเข้ามาถึงระดับชุมชนทำให้เห็นสภาพในสังคมลาวว่าการพนันกำลังเป็นที่นิยมสำหรับบุคคลทุกระดับ ดังนั้นการเรียนรู้ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม ถ้าสังคมคือสิ่งที่ดีก็จะมีผลต่อคนในสังคมนั้นให้เป็นผู้มีความคิดและความประพฤติที่ดีด้วยเช่นกัน

เรื่องสั้นที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ เมื่อวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมเข้ามาแผ่ขยายในสังคมลาวจึงส่งผลให้ประชาชนลาวหันมาให้ความสำคัญกับวัตถุและขณะเดียวกันความเป็นตัวตนของประชาชนลาวโดยแท้ค่อยๆ เลือนหายไปจากคนลาว นักเขียนลาวมักจะแสดงน้ำเสียงที่เป็นห่วงเป็นใยและประชดประชันสังคมด้วยในขณะเดียวกัน พวกเขาไม่ต้องการให้สิ่งที่เป็นวัตถุนิยมหรืออบายมุขต่างๆ เข้ามาครอบงำประชาชนลาว

3.4.4 วิธีชีวิตของชาวชนบทที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวง

เรื่องสั้นลาวที่สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมเมืองหลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชะตากรรมของคนชนบทที่เข้ามาอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์มีทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “น้ำดาวแม่หม้าย” (น้ำดาวสาวแม่หม้าย) เขียนโดย ปาใน เรื่อง “ลูกเขย” (ลูกเขย) เขียนโดย ห่ง อุบมุง และเรื่อง “เรือนเช่าหลังสี่ฟ้าจางๆ” (เรือนเช่าหลังสี่ฟ้าจางๆ) ของแดง พูผาเงิน นักเขียนต่างก็แสดงถึงความขัดแย้งภายนอกระหว่างชาวชนบทกับวิถีชีวิตในสังคมเมือง

เรื่อง “น้ำดาวแม่หม้าย” (น้ำดาวสาวแม่หม้าย) เป็นเรื่องของหญิงสาวชนบทที่เข้ามาอาศัยในนครหลวงเวียงจันทน์ ในช่วงแรกหญิงสาวผู้ริ่เกิดความขัดแย้งขึ้นในใจระหว่างการใช้ชีวิตในชนบทที่ห่างไกลความเจริญกับการใช้ชีวิตในเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยความเจริญแล้วนางได้ตัดสินใจหนีจากชนบท ทั้งนี้เพราะนางเบื่อชีวิตที่ขาดความเจริญ นางคิดว่าการเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงทำให้ชีวิตของนางดีขึ้น นางเข้ามาทำงานและงานที่ทำคืออาชีพขายบริการทางเพศเมื่อนางแต่งงานกับหนุ่มเวียงจันทน์จึงเลิกอาชีพดังกล่าว สามีของนางเป็นหนี้มากมายและทุบตีนางบังคับให้นางก้าวเข้าสู่อาชีพโสเภณีเพื่อหาเงินมาให้สามี ความขัดแย้งจึง

เกิดขึ้นในใจอีกครั้งหนึ่งระหว่างการใช้ชีวิตในเมืองกับการหวนคืนสู่บ้านเกิด ดังนั้นนางจึงหาทางออกให้กับชีวิตโดยการตัดสินใจกลับบ้านเกิดในชนบท ถิ่นที่นางเคยเชื่อมั่นว่าเป็นสถานที่ห่างไกลความเจริญและผู้คนต่างก็ไร้การศึกษา

ปาใน มองว่าชีวิตในเมืองหลวงไม่ใช่ชีวิตที่สุขสบายสำหรับคนบ้านนอก ชาวชนบทส่วนมากคิดว่าสังคมในเมืองหลวงเจริญจึงเข้ามาเมืองด้วยความหวังว่าชีวิตของพวกเขาจะดีขึ้นแต่เมื่อเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองกลับตรงกันข้าม ในสายตาของ ปาใน เวียงจันทน์ไม่ใช่เมืองที่เจริญแต่เมืองที่เจริญคือชนบทนั่นคือความเจริญทางด้านจิตใจคน แม้ว่าชาวชนบทจะขาดการศึกษาแต่พวกเขายังมีความโอบอ้อมอารี มีความเมตตา มีความรักใคร่ปรองดองกัน และมีมนุษยธรรมแอบแฝงอยู่ ปาใน ต้องการชี้ให้เห็นความสำคัญของชนบท ปลูกจิตสำนึกให้ผู้ที่กำลังคิดจะหนีชีวิตชนบทมาดำเนินชีวิตในเมืองหลวงซึ่งเต็มไปด้วยความเจริญทางวัตถุ ซึ่งความเจริญดังกล่าวแท้จริงคือความเสื่อมที่กำลังคุกคามสังคมเมืองในขณะนั้นหันกลับมามองสังคมชนบทในมุมมองใหม่คือ ให้เห็นจิตวิญญาณอันแท้จริงของความเป็นชาวลาวซึ่งถือว่าเป็นความเจริญในจิตใจของคนที่ยังหลงเหลืออยู่ในสังคม

เรื่อง “ลูกเขย” (ลูกเฮีย) ท่ง อุ้มมุง แสดงถึงความขัดแย้งภายนอกระหว่างชาวชนบทกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง เรื่องนี้เป็นชีวิตของหญิงสาวชนบทอีกเช่นกันที่หนีพ่อแม่ตามชายคนรักมาอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์แล้วทนสภาพความขมขื่นของชีวิตในสังคมเมืองหลวงไม่ได้จึงต้องหวนกลับมาบ้านเกิด เรื่องนี้ ท่ง อุ้มมุง สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในเมืองหลวง เขาเห็นว่าการใช้ชีวิตในเมืองหลวงไม่ใช่เรื่องง่ายถ้าขาด “เงิน”

บางตาภเกิดมีถวามถืดสัวใสในเตตถากนเปັນเตื่อทำฮิดใน
 ฤวิด...เปັນตยัยอุยถินบั้นจิงมาเจ็บปายตายยู่บ้านนี้ เพาะบ้านนี้
 บ่ถอยมิผู้ธายฮายอะโมยมาบั้นมาจัจักเทื่อเพาะอุอ
 บ้านพากันฝากเวรินฝากทองอะเจ้าไว้ในธูปเอ้าน้ำอุ้มปา
 โจนอะโมยมาลัภบั้นกะฮิดไถ่กับไปเปັນมีแบกเอือไร
 เอือนาไปกะถิงบ่ได้...เวรินบ่เต็มอาฮิดจำเปັນ
 เอือนี้มีนี่เฟิ่นกับดອງกับกะบ่ใใจอาได้ใใจเวรินบ่กับถ่า "ฮิด"
 ผู้สาวกะบาสอง-สามพัน เอ็ดพิทียกไท่ถู่ผู้เอ็ดส้าวยู่กะทำกับ
 สิบสาวต่าไปแล้วถินฮิดามีเสิกเสืออยู่แต่บั้น

ກະບໍ່ເລີຍໄດ້ຍິນຈັກເທື່ອເຫດໃດ

ຊາຍຄົນນັ້ນຈິງມາມອນເຈັບຢູ່ຫັ້ນ? (ປາໂນແລະຄນະ, 2515: 79-80)

(ນາງເພິ່ງຄິດແລະສງສັຍໃນເຫດການເປັນຄັ້ງແກ່ໃນຊີວິດ ທີ່ເປັນໄປໄດ້ທີ່ຈິງມາເຈັບ
ປາງຕາຢູ່ແຄວນີ້ ເພາະບ້ານນີ້ ໃ່ມ່ອຍມີຜູ້ຮ້າຍອ້າຍໂມຍມາປັດນີ້ຈັກຄັ້ງ
ເພາະຮາວບ້ານພາກັນຝາກເງິນຝາກທອງໄວ້ໃນຮູບຮ່າງນ້ຳຮາມປລາ ໂຈຣໂມຍມາລັກ
ມາປັດນີ້ຈະໄດ້ກິນໄປເປັນມື້ ແບກເອາໄວ້ເອາໄປກໍ່ຈິງໄດ້ເງິນໄດ້ເຮັດວຽກຈຳເປັນ
ເຮັດວຽກນີ້ເພື່ອນບ້ານແຕ່ງງານກໍ່ໄດ້ໃຊ້ເງິນ ຄ່າ “ຮື້” ຜູ້ສາວແຕ່ນາ 2-3 ຝືນ
ທຳພິຣິຍກໍ່ໃຫ້ຄູ່ຜູ້ເມີຍສ້າງຮູບຮ່າງທຳກິນສິບຕໍ່ໄປ ດ້າມີສິກຢູ່ແຄວນີ້ກໍ່ໄດ້ຍິນສັກຄັ້ງ
ເຫຼົ່າຊາຍຄົນນັ້ນຈິງມາມອນເຈັບຢູ່)

ທ່ງ ອຸບມຸງ ພຍາຍາມຈະບອກວ່າສັງຄມຮນບທເປັນສັງຄມທີ່ສງບສຸຂ ຈະນັ້ນ “ເງິນ”
ສຳຮັບຊີວິດໃນຮນບທໄດ້ມີຄວາມຈຳເປັນ ແມ້ແຕ່ງານແຕ່ງງານກໍ່ຍັງໄດ້ໃຊ້ເງິນຄ່າສິນສອດຄ່າເພິ່ງທຳນາ
2 - 3 ຝືນແລະທຳພິຣິຍກໍ່ໃຫ້ຄູ່ບ່າວສາວໄດ້ທຳມາທຳກິນກັບທຳນາຝືນນັ້ນຕໍ່ໄປ ສ່ວນຊີວິດໃນເມືອງຫລວງ
ກັດບັດຮງກັນຂ້າມ ອຳນາຈຂອງເງິນສາມາດທຳໃຫ້ຄົນດຶກລາຍເປັນຄົນເລວໄດ້ ທ່ງ ອຸບມຸງ ໄດ້ບໍ່ຮາຍ
ໃຫ້ເຮັດອຳນາຈຂອງເງິນຊຶ່ງເປັນປັງຈັຍສຳຄັດໃນການຄຳເນີນຊີວິດໃນສັງຄມເມືອງຫລວງວ່າ

ທັງສອງເຂົາທັງນ້ອຍຢູ່ແຈມິງຂອງວຽງຈັນ ສັກບໍ່ໃຫ້ຄຳສືອກເຮືອນ
ເລີຍໂດຍເຂົາອ້າວວ່າບໍ່ຢາກໃຫ້ຄົນເຫັນ...ເຂົາຢາກໃຫ້ໃຜຮູ້ຄິດວ່າເຂົາ
ຕາຍໄປແລ້ວອ້າວຍິງຕໍ່ສັກບໍ່ເຈົ້າທັກທີ່ຕຳຣອດເທື່ອນັ້ນ...ເພາະມີ
ຫລາຍສິບທີ່ຖືກຮະເບີດມີຈິນທັກຕາມນັກຈິບໄດ້
ສ່ວນໂຕເຂົາເອງອອກໄປຫາເງິນຍາມມີຄືນເພາະຖ້າຊິນອນຢູ່
ລ້າທັງມັນກໍ່ຄືງຊິຮອງຄຳເຂົາເຮືອນມັນກະ
ຊິຖາມຫາ...ທັງສອງກະຮັກກັນດຶກລອດມາບໍ່ເລີຍມີເຮືອງ ຜິດຖຽກກັນ
ຈັກນ້ອຍ ເລີຍ
ແຕ່ເຮືອງເງິນນັ້ນຜິດເປັນທັມມະດາເພາະມະນຸດຖືກສ້າງມາໃຫ້ນອນຍາມມີ
ຄືນແລະອອກແຮງຍາມມີແສງຕະເວັນ
ແຕ່ເພາະຄວາມຈຳເປັນສັກຈິງຕ້ອງຜິນທັມມະຊາດ...ໃຜຮູ້ກໍ່ຄືງ
ຊິຄິດວ່າທຸກສິ່ງທຸກຢ່າງໃນໂລກປ່ຽນແປງໄດ້ສເມີ
ແລະກະຕ້ອງປ່ຽນສເມີໄປ ນອກຈາກຄວາມປ່ຽນແປງທີ່ນັ້ນທີ່ປ່ຽນແປງ
ບໍ່ໄດ້” ແຕ່ບໍ່ເປັນຈິງບຸນ ຊິວິດຂອງສັກບໍ່ຍາວພໍທີ່ຊິປ່ຽນເຂົ້າໄປໃນວິຖີ
ຊິວິດໃໝ່ໄດ້...ຮາງກາຍເຂົາກະເລີຍອອນແອເມືອຮາງກາຍ
ບໍ່ແຂງແຮງກາງກາຍກະລົດນ້ອຍຖອຍລົງນັ້ນຫມາຍຖືງເງິນເຂົາກະຫລຸດ

ลิว... ปีหนึ่งผ่านไปมาคำสี่ได้ลูกเขยผู้ขายภาพเสตุรกี๑๑๑
 ลอบลิวแรงแทกลิวไปอิทธิจิมสักทิมต์ไปขี้ได้...

(ไปไบและดอจจำปา, 2514: 90 - 91)

(ทั้งสองเช่าห้องเล็กๆอยู่มุมหนึ่งของเวียงจันทน์ สักไม่ให้คำสี่ออกเรือนเลย โดยเขาอ้างว่าไม่อยากจะให้คนเห็น เขาอยากให้ใครๆคิดว่าเขาตายไปแล้ว ระหว่างยังต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจครั้งนั้นเพราะมีหลายศพที่ถูกกระเบิดมือจนและจำไม่ได้ ส่วนตัวเขาเองออกไปหาเงินตอนกลางคืนเพราะถ้านอนอยู่เฉยๆ ห้องก็จะร้องค่าเช่าเรือนมันก็จะถามหา ทั้งสองก็รักกันดีตลอดมาไม่เคยมีเรื่องผิดเถียงกันสักน้อยเลยแต่เรื่องเงินนั้นผิดเป็นธรรมดาเพราะมนุษย์ถูกสร้างมาให้หันนอนยามกลางคืนและทำงานยามมีแสงตะวัน แต่เพราะความจำเป็น สักจึงต้องฝืนธรรมชาติ ใครๆก็คงจะคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกเปลี่ยนแปลงได้เสมอและก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป “นอกจากความเปลี่ยนแปลงเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้” แต่ไม่เป็นบุญชีวิตของสักไม่ยาวพอที่จะเปลี่ยนเข้าไปในวิถีชีวิตใหม่ ร่างกายเขาก็เล็อ่อนแอ เมื่อร่างกายไม่แข็งแรงการทำงานก็ลดน้อยถอยลงนั้น หมายถึงเงินก็ลดลง ปีหนึ่งผ่านไปคำสี่ได้ถูกผู้ชายเศรษฐิกิจของครอบครัวก็ยังตกลงไปอีกจนสักทนต่อไปไม่ได้)

ทั้ง อุบมุง เห็นว่าคนในสังคมเมืองหลวงใช้ชีวิตอยู่ภายใต้อำนาจ “เงิน” ฉะนั้นเงินสามารถบังคับให้คนดีกลายเป็นคนเลวได้ ดังตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นว่า “สัก” และ “คำสี่” รักกันมากไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกันแต่สิ่งที่สำคัญเท่ากับความรักก็คือเงิน ทั้งสองต้องจ่ายค่าเช่าบ้าน ค่าอาหารและต้องเลี้ยงลูก เมื่อ “สัก” ป่วยทางบ้านก็ขาดเงิน ค่าใช้จ่ายในครัวก็เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ “สัก” ขาดรายได้เขาก็ยังนึกถึงปากท้องของลูกและภรรยา เขาจึงตัดสินใจนำภรรยาของตนเองออกหาเงินคือเขาให้ภรรยาตนเองขายตัว แม้ “สัก” จะรัก “คำสี่” มากเพียงไรก็ตามความจำเป็นด้านการเงินก็มีความสำคัญต่อชีวิตของทุกคนในครอบครัวมากกว่า เมื่อมีความจำเป็นถึงขั้นนี้สักจำเป็นต้องให้ภรรยาขายตัวเพื่อแลกกับเงิน ถ้าขาดเงินชีวิตก็อยู่ไม่ได้ นี่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับคำสี่ระหว่างการใช้ชีวิตในเมืองหลวงกับอำนาจของ “เงิน” ซึ่งคำสี่กำลังเผชิญ

สักกะຍັງເປັນຄົນรักเมียตามเคย เอ้าบ่เสียเว้ารอดเตตภาวนอัน
 อุ อ้าชี่เอ้าจាំເປັນຕ້ອງເຮັດມັບລົງໄປ ເອົາຕ້ອງເຮັດເຜືອຫາເງິນມາ
 ລ້ຽງ ຊີວິຕຂອງທຸກຄົນ...ເອົາຂາຍເມັຮໂຕເອງ! (ປາໄມແລະຄມະ,
 2515: 91)

(สักก็ยังเป็นคนรักเมียตามเคย เขาไม่เคยพูดถึงเหตุการณ์อันชั่วช้า
 ที่เขาจำเป็น ต้องทำมันลงไป เขาต้องทำเพื่อหาเงินเลี้ยงชีวิตของทุกคน เขาขาย
 เมียตัวเอง)

ชาวชนบทอย่าง “คำสี” ภรรยาของสักยอมรับการกระทำที่เกิดขึ้นไม่ได้
 จึงหาทางออกให้กับชีวิตด้วยการหวนกลับคืนสู่บ้านเกิด วิธีชีวิตในเมืองหลวงกับชนบทในมุมมอง
 ของ *ທ່ງ ອຸບມຸງ* นั้นแตกต่างกันมาก กล่าวคือชีวิตในเมืองหลวงคนเราสามารถทำความชั่วได้
 ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นหรือสถานการณ์บังคับ ในที่นี้สิ่งจำเป็นคือ “เงิน” ส่วนพื้นฐานชีวิตในชนบท
 ของคำสีนั้น “เงิน” ไม่มีความจำเป็น ฉะนั้นเมื่อคำสีมาพบกับเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องกระทำเช่นนี้
 จึงไม่สามารถทำใจให้ยอมรับได้ สุดท้ายนางจึงหอบลูกหนีกลับมาสู่ชนบทบ้านเกิด
 ชนบทเป็นสถานที่ที่ทุกคนมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน มีคุณธรรมในจิตใจ แม้ว่าชาวชนบทจะขาด
 การศึกษาก็ตาม

ທ່ງ ອຸບມຸງ ลงจบเรื่องนี้ด้วยการให้คำสีตัวละครเอกของเรื่องตายโดยน้ำมือ
 ของพ่อบังเกิดเกล้าและพ่อของคำสีก็ฆ่าลูกเขยตนเอง ในขณะที่ลูกเขยกลับมาตามหาคำสีที่บ้าน
 เขาหวังว่าจะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่กับคำสี การที่นักเขียนให้คำสีตายเพราะเขาต้องการให้
 คนบ้านนอกอย่างคำสีตายไปจากสังคมอันฟอนเฟะของเมืองหลวงและให้สักผู้เป็นสามีของคำสีตาย
 เพราะต้องการให้คนชั่วตายไปจากสังคมอีกเช่นกันเพราะสักทำชั่วมามาก เช่น คำสี
 ขายภรรยาตัวเองและก่อนที่สักจะมาตามหาคำสีที่ชนบท เขาปล้นร้านทองและฆ่าคนตาย ทั้งหมด
 ที่เขาทำลงไปก็เพื่อ “เงิน” เท่านั้น ดังนั้น “เงิน” มีอิทธิพลทำให้คนในสังคมเมืองหลวงกระทำ
 ในสิ่งที่เลวร้ายได้เพียงเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

เรื่อง “เรือนเช่าหลังสี่ฟ้าจางๆ” (ເຮືອນເຊົ່າຫລັງສີຟ້າຈາງຈາງ) ของ *ແລງ ພູສາວິນ*
 เสนอแนวคิดผ่านความขัดแย้งระหว่างครอบครัวที่ย้ายมาจากชนบทมาอาศัยในเมืองหลวง
 กับสภาพสังคมที่เสื่อมถอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เลียนแบบตะวันตกของคนในเมืองหลวง
 เนื้อเรื่องกล่าวถึง สามแม่ลูกที่เพิ่งย้ายมาจากแขวงไชยะบุรีมาเช่าบ้านอยู่ในเวียงจันทน์
 ตั้งแต่มาอยู่บ้านเช่าหลังนี้มีเหตุการณ์แปลกๆเกิดขึ้นหลายครั้ง อาทิ มีผู้ชายแปลกหน้าทั้งหนุ่มและ

ແລ້ວມັກສະແດງທາທາງບໍ່ສຸພາບໃສ່ເຊັ່ນກວັກມີວັບຍື້ມ
 ຫລືເອີ້ນໃສ່ທັງທີ່ບໍ່ຮູ້ຈັກກັນເມື່ອຢູ່
 ໄຊຍະບຸຣີອ້ອຍໄດ້ຍິນໄດ້ຟັງສເມີເຖິງພຶດຕິກັມອັນໂຫດຫຼຸມຂອງພວກມີ
 ເຊັ່ນຍົກພວກຕິກັມເອົາຜູ້ຍິງໄປຂົ່ມຂືນຊົນດິສິບຕໍ່ມື້
 ອີຣິດຈັກໄປເປັນຫມູ່ຫາຫມູ່ສືບສົງສຽງອີກທິກັມນັ້ນນອງພາກັນເອົາບາກິນ
 ເຫລົ້າສູບຊາ ແລະທຳສາຣະພັດຢ່າງລ້ວນແຕ່ເປັນອະບາຍມຸກ (ປາໂນ
 ແລະຄນະ, 2515: 120)

(ຄົນທີ່ຜ່ານໄປມາມີທ່າທາງແປດກາ ບາງຄົນນ້ຳຕາບ່ວນບອກຄວາມມີປັນຫາເຈັບ
 ເຈາອາດມີກາຣະເຄີຍຄູ່ຄູ່ກວມກຸ່ມຮຸ່ງຮາຍໄດ້ໄດ້ພໍກັບຮາຍຈ່າຍ ບາງຄົນສັດສິ້ນເຈາຄຸ
 ພບຄວາມສມຸ່ງສ່ວນບາງສິ່ງບາງອ່າຍ ບາງຄົນນ່າຈັ່ງ ທ່າທາງກະຕື່ອກະແລັກສ່ວນມາກ
 ເປັນພວກຈິກໂກ ຂ້ອຍຈັ່ງພວກນີ້ມາກທີ່ສຸດແລະຫັນເນື້ອທຸກຄັ້ງທີ່ເຂົາຜ່ານໄປ
 ຂ້ອຍຈັ່ງຜູ້ຍາວ ຈັ່ງກາງກະບາບານ ຈັ່ງເພີ່ມຈັດໃຫຍ່ ຈັ່ງຄວາມເປັນຈິກໂກຂອງເຂົາ
 ທີ່ເຫັນຜູ້ສາວແລ້ວມັກແສດຊາທ່າທາງໄດ້ສຸກພາໄດ້ ເຊັ່ນ ຄວັກມື້ ຍື້ມຫລືເອີ້ນທັງ ທັງທີ່ບໍ່ຮູ້
 ຈັກກັນ ເມື່ອຢູ່ໄຊຍະບຸຣີຈັ່ງໄດ້ຟັງເສມອດິງພຸດຕິກຸຣມອັນໂຫດຮ້າຍຂອງພວກນີ້ເຊັ່ນ
 ຍົກພວກຕິກັມ ເອົາຜູ້ເຍິງໄປບໍ່ມາຈັ່ງຈັດສິບຕໍ່ອ່າຍ ຈີຣັດຈັກ(ມອເຕຣ໌ໄຮັດ)
 ເປັນຜູ້ເຮັດສິບສ່ວນເສຍອີກທິກ ພາກັນເຂົ້າບາຣ໌ ກິນເຄົ້າສູບກັບຊາແລະທຳສາຣະພັດ
 ອ່າຍຄ່ວນແຕ່ເປັນອາຍມຸກ)

ຕົວຢ່າງຈັ່ງຕົ້ນແສດຊາທ່າທາງເປັນຄວາມເປັນອ່າຍຂອງຄົນໃນເມືອງຟລວງ
 ຈັ່ງໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຈາກອິທິພົນຕະວັນຕົກ ເມື່ອ “ຄຳຟິນ” (ຜູ້ເລ່າເຮືອງ) ໄດ້ຮັບຮູ້ພຸດຕິກຸຣມເລ່ານີ້
 ຈັ່ງຮັບໄດ້ກັບສິ່ງທີ່ໄດ້ມາມາວິຊີວິດແບບຕະວັນຕົກຈັ່ງກຳລັງແຜ່ຂາຍອ່າຍກວມເລີຍໃນຄຸກຟລວງ
 ເວີຍຈັນທັນ ແລະ ພູຜາເວີນ ໃຫ້ກາພຣີຍມເທີຍພຸດຕິກຸຣມຮ່ວງກັນເມືອງຟລວງແລະຄົນຊນບທ
 ໂດຍຜ່ານຄວາມຄິດຂອງ “ຄຳຟິນ” ຕົວລະຄຸກເອກວ່າ

ອ້ອຍຄິດວ່າ ອັນຄົນເມືອງໄທຍນີ້ ບໍ່ວ່າຫມູ່ຫລືແກບໍ່ມີສິມບັດຜູ້ຕິກັມເລີຍ
 ເບິ່ງອີຣິດທ່າທາງເປັນເຈົ້າມາຍໄທຍບາດເຫັນຜູ້ສາວ
 ແລ້ວຢູ່ຄຸຣິດຮອງໃສ່ທັງທີ່ບໍ່ຮູ້ຈັກກັນ
 ທ່າທາງອ້ອຍຄິດວ່າເປັນແຕ່ພວກຈິໂກະ ຄົນເມືອງນີ້ບໍ່ມີວັທະທັມເລີຍ
 ຢູ່ຕາມບ້ານນອກເອົາບໍ່ກະທຳດັງມີຖຳບໍ່ຮູ້ຈັກກັນ (ປາໂນແລະຄນະ,
 2515: 122)

(ข้อ (ผู้เล่าเรื่อง) คิดว่าอันคนเมืองใหญ่นี้ไม่ว่าหนุ่มหรือแก่ไม่มีสมบัติผู้ดีกันเลย
คู่อริทำท่าทางเป็นเจ้าเป็นนาย เมื่อเห็นผู้สาวแล้วหยุครร้องใส่ทั้งที่ไม่รู้จักกัน
ครั้งแรกข้อคิดว่าเป็นแค่พวกจิกโก่ คนเมืองนี้ไม่มีวัฒนธรรมเลยอยู่ตามบ้านนอก
เขาไม่กระทำอย่างนี้ถ้าไม่รู้จักกัน)

แลง พูผาเงิน เปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างคนในเมืองหลวงกับคนชนบท
โดยบรรยายพฤติกรรมของคนเมืองหลวงในด้านที่เลียนแบบจากชาวตะวันตกอย่างตรงไปตรงมา
และให้ภาพชาวชนบทในลักษณะของผู้ดีและบุคลิกของความเป็นคนชนบทนี้เองในมุมมอง
ของ *แลง พูผาเงิน* เห็นว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของความเป็นประชาชนลาวที่ยังหลงเหลืออยู่
ในคนชนบท

ท้ายที่สุดชาวชนบทครอบครัวนี้ที่มาเช่าบ้านรู้ความจริงว่าบ้านนี้เคยเป็นบ้าน
ของผู้หญิงหากินจึงรับไม่ได้ ดังนั้นพวกเขาจึงหาทางออกด้วยการตัดสินใจย้ายออกจากบ้าน
เพราะเกรงว่าผู้อื่นจะเข้าใจผิดว่าเป็นผู้หญิงหากินเช่นกัน *แลง พูผาเงิน* ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบ
เรียบง่ายแต่ให้ภาพความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตในเมืองหลวงและชนบทได้ชัดเจน

จากเรื่องสั้นทั้งสามเรื่องสรุปได้ว่าสังคมเมืองในสายตาของนักเขียนลาวยุคนี้
ต่างมองว่า “เงิน” เป็นปัจจัยสำคัญมากสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมเมืองหลวง ในขณะที่เดียวกัน
เมืองหลวงเป็นเมืองที่ชาวชนบทต่างก็ใฝ่ฝันที่จะเข้ามาหาความเจริญและสร้างฐานะแต่แล้วก็ต้อง
ผิดหวังเพราะพบกับสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองไม่ได้ สุดท้ายก็ต้องกลับไปใช้ชีวิตยังบ้านเกิด
เช่นเดิมนอกจากนั้นค่านิยมของคนลาวในสังคมเมืองเปลี่ยนแปลงไปมีสาเหตุจาก
ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรืออาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคน
ในสังคมลาวในยุคนี้อย่างเด่นชัดและนักเขียนส่วนใหญ่จะให้ภาพสังคมเมืองในด้านลบมากกว่า
ด้านบวก

เรื่องสั้นลาวที่ปรากฏในเขตราชาอาณาจักรเป็นเรื่องสั้นแนวสังคมนิยมซึ่งสะท้อน
ให้เห็นปัญหาความเป็นไปในสังคมลาวได้อย่างชัดเจน ช่วงนี้มีนักเขียนหญิงซึ่งมีผลงานมาแล้ว
ตั้งแต่ในยุคแรกมาคือ *ดวงจำปา* และ *ดอกเกด* มาถึงช่วงนี้นักเขียนหญิงทั้งสองยังเขียนเรื่องสั้น
ออกมาอย่างต่อเนื่องและเรื่องสั้นที่ปรากฏมักจะสะท้อนให้เห็นบทบาทของสตรีลาวในยุคนี้
ที่มีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม นอกจากนี้ยังนักเขียนยังสะท้อนให้เห็นระบบ

การทำงานที่ไม่ดีของข้าราชการ โดยมีเป้าหมายเพื่อวิจารณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในสังคมลาว

3.4.5 แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ชาติ

เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกอบกู้เอกราชเขียนขึ้นในเขตแนวลาวยุทธชาติ ซึ่งอยู่ในแขวงจำหนือและพงสาลีทางตอนเหนือของประเทศลาว โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นแกนนำงานเขียนในเขตนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากงานเขียนในเขตราชาอาณาจักรลาว กล่าวคือในสมัยนี้เป็นช่วงที่อเมริกาเข้ามาทำสงครามอินโดจีน ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิมค่อยๆ เลือนหายไปแต่งานเขียนในกลุ่มนี้มีจุดประสงค์เพื่อปลุกจิตสำนึกของประชาชนลาวให้เกิดความรักชาติและหวงแหนประเทศอันเป็นที่รักพร้อมกับปลุกระดมให้ประชาชนต่อสู้ให้พ้นจากอำนาจของอเมริกาที่เข้ามาคุกคามประเทศลาว รวมทั้งยกย่องนักรบแห่งกองทัพปลดปล่อยประชาชนลาวการเขียนเรื่องสั้นในเขตนี้นักเขียนต้องเขียนเรื่องราวให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่พรรคการเมืองกำหนด

เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกอบกู้เอกราชได้แก่ เรื่อง “ฟองแม่น้ำโขง” (ຟອງແມ່ນ້ຳຂອງ) ของ คำมา พมกอง เรื่อง “สว่างในความมืด” (ສະຫວ່າງໃບຄວາມມືດ) และเรื่อง ผิดำ (ຜິດຳ) เขียนโดยหุมพัน รัตตะนะวง เรื่องสั้นทั้งสามแสดงถึงความขัดแย้งภายนอกระหว่างรัฐบาลฝ่ายราชอาณาจักรลาวกับรัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์ในเขตปลดปล่อย ทั้งสองรัฐบาลมีแนวคิดทางการเมืองที่ต่างกัน รัฐบาลของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวมองเห็นข้อเสียของรัฐบาลฝ่ายตรงข้ามหลายประการจึงต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบสังคมนิยมเพราะเชื่อว่าการปกครองดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหภายในสังคมลาวได้

เรื่อง “ฟองแม่น้ำโขง” (ຟອງແມ່ນ້ຳຂອງ) เรื่องนี้เขียนในปี พ.ศ. 2513 ในเขตแนวลาวยุทธชาติ (อุทิน บุนขาวง, 1997: 6) กลุ่มนักวิชาการลาวมีความเห็นว่าเป็นเรื่องสั้นเรื่องแรกที่บรรยายการทำงานของนักรบในเขตแนวลาวยุทธชาติ (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 425) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำงานของพนักงานปฏิวัติลาว 3 คนซึ่งทำหน้าที่ส่งเอกสารและเอกสารที่นำส่งคือ คำสั่งเปลี่ยนแผนการต่อสู้เนื่องจากเวลานั้นสหรัฐอเมริกาละเมิดต่อสัญญารวมลาว กองทัพปฏิวัติลาวจึงต้องเตรียมการต่อสู้ ในเรื่องนี้ คำมา พมกอง บรรยายให้เห็นถึงความลำบากในการทำงานที่ต้องคอยหลบหลีกทหารของฝ่ายตรงข้าม นักรบทั้งสามพบอุปสรรค

ทั้งทางสภาพอากาศคือฝนตกและเรือตรวจจับของศัตรูแต่มีชาวบ้านเป็นกำลังใจและคอยให้ความช่วยเหลือในทุกๆด้านเพื่อให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จ ในที่สุดทั้งสามก็ทำงานสำเร็จ คำว่าผู้เขียนมองว่าความสามัคคีคือหนทางแห่งความสำเร็จ หากทุกคนช่วยกันทำงานก็จะประสบความสำเร็จและจะได้มาซึ่งชัยชนะ

เรื่องนี้ผู้เขียนให้ตัวละครเอกทั้งสามซึ่งเป็นทหารปฏิวัติลาวได้พบกับอุปสรรคในการปฏิบัติงานและผ่านไปได้อย่างปลอดภัยโดยไม่มีการสู้กับฝ่ายตรงข้ามและอุปสรรคที่ คำมา ให้ตัวละครเผชิญน้อยเกินไปเรื่องนี้จึงขาดความสมจริง ผู้วิจัยเห็นว่าผู้เขียนต้องการมุ่งให้เห็นความฉลาดในการวางแผนของทหารปฏิวัติลาวพร้อมทั้งการหลบหลีกศัตรู เช่น ตอนที่ทหารว่ายน้ำข้ามโขงมาอีกฝั่งหนึ่ง ขณะที่เรือของฝ่ายตรงข้ามกำลังลาดตระเวนเมื่อเรือเข้ามาใกล้ทหารจะทำตัวลอยให้เหมือนขอนไม้ลอยน้ำหรือค้ำน้ำหนีศัตรูจะมองไม่เห็นรวมทั้งให้เห็นความกล้าหาญและความเข้มแข็งของทหาร โดยให้เผชิญหน้ากับอุปสรรคดังกล่าวคือตัวอยู่ในน้ำขณะฝนตกฟองคลื่นในแม่น้ำก็แรงและอากาศหนาวเย็นขณะเดียวกันจิตใจที่เข้มแข็งก็ต่อสู้กับศัตรู ดังที่นักเขียนบรรยายไว้ว่า

ข้าก็ใจ ข้ากล้าสัตย์ ป้อมมั่นภักดิ์สักเมื่อยแฉะ เพาะต้องฉิวตือสู
กับฟองน้ำ ฉิวใจสู้กับสัตย์, ทบวอะปะจามับ ยากสุขยากปะจามับ.
ฝันถึงจิมมิมตาอุ้บั้ง (ถ้ามา พิมพ์, 1996: 13)
(ทั้งค้ำใจ ทั้งคำศัตรู พร้อมกันนั้นก็รู้สึ้อ่อนแรง เพราะต้องทรงตัวสู้กับสายน้ำ
เอาใจสู้กับศัตรู หนาวก็ปานนั้น อากาศสุขยากก็ปานนี้ ฝนตกจนลืมนตาแทบไม่ขึ้น)

นักเขียนปิดเรื่องด้วยความสำเร็จในหน้าที่ของทหารปฏิวัติ คำมา หมกกองสร้างตัวละครซึ่งเป็นแบบฉบับของวีรบุรุษปฏิวัติ ดังจะเห็นได้จากตัวละครเอกทั้งสามในเรื่องซึ่งมีจิตใจรักชาติ มีอุดมการณ์ในการต่อสู้ กล้าหาญและฝ่าฟันอุปสรรคได้อย่างง่ายดายคาบสมกับเป็นวีรบุรุษปฏิวัติ

เรื่อง “สว่างในความมืด” (สะทอวอวไบลอมามิด) หุมพัน ให้ฉากของเรื่องนี้อยู่ที่ทุ่งไหหินเป็นเรื่องของทหารปฏิวัติอีกเช่นกันที่ปฏิบัติหน้าที่จนกระทั่งสูญเสียดาทั้งสองข้างแต่เขาไม่ท้อแท้ต่อชะตาชีวิต ถึงแม้ว่าเขาจะอยู่ในโลกแห่งความมืดแต่แสงสว่างบังเกิดขึ้นในใจของเขานั้นคือชัยชนะของประเทศชาติ เขาภูมิใจที่ได้มีชีวิตอยู่เพื่อรับรู้ถึงชัยชนะของประเทศชาติ

เขายังสามารถมองเห็นความสว่างแจ้ง ความรุ่งเรืองของประเทศมาตุภูมิได้ในความมืดบอดของเขาสองซึ่งเป็นที่เขาภูมิใจและทุกคนในชาติก็ภูมิใจเช่นกัน

หุมพัน เป็นนักเขียนอีกคนหนึ่งซึ่งสร้างตัวละครในแบบฉบับของ “วีรบุรุษ” “วงรัตน์” ตัวละครเอกของเรื่องเป็นคนที่มีการศึกษาดี เขาอาจจะตัดสินใจใช้ความรู้ความสามารถหาความร่ำรวย ความสนุกสนานให้กับตนเองได้อย่างง่ายดายแต่เขาไม่ทำเช่นนั้น เขาหันหน้าเข้าหาการปฏิบัติเพราะเขาคิดว่าหากชาติมีความสุข เขาและพ่อแม่จะมีความสุขด้วย นี่คือการเสียสละของ “วงรัตน์” เขาสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวมเพื่อความหวังว่าทุกคนในชาติจะมีชีวิตที่ดีขึ้น สุดท้ายเขาต่อสู้กับทหารฝ่ายตรงข้าม จนกระทั่งถูกสะเก็ดระเบิดจมนดาบอด แม้ว่าเขาจะเสียดวงตาทั้งสองข้างแต่เขาก็ดีใจที่ยังมีชีวิตอยู่เพื่อรับรู้แสงสว่างที่กำลังสาดส่องมาสู่ประเทศลาวทั้งประเทศ แสงสว่างนั้นคือแสงแห่งสันติภาพที่ประชาชนลาวทุกคนหวังมาเป็นเวลานาน การปิดเรื่องจึงมีลักษณะที่เป็นความหวังซึ่งเป็นการปิดเรื่องแบบสูตรสำเร็จ

เรื่อง “ผีดำ” (ผีดำ) หุมพัน แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างทหารของฝ่ายราชอาณาจักรกับทหารฝ่ายแนวลาวยุทธชาติ เรื่องนี้เป็นวิธีการปฏิบัติงานของฝ่ายตรงข้ามซึ่งมีวิธีการสืบความลับหลายวิธี เช่น การปลอมตัวเป็นผีดำใส่ชุดดำใส่หน้ากาก มีเครื่องบันทึกเสียงหรือปลอมเป็นเสือ รวมทั้งปลอมเป็นทหารของฝ่ายแนวลาวยุทธชาติ พวกนี้มีแผนที่ เอกสารและยาเบื่อพร้อมสายลับหรือผีดำในเรื่องเป็นคนไทย มีสัญชาติไทย สุดท้ายทหารปลดปล่อยจับตัวผีดำได้

หุมพัน ยกย่องความกล้าหาญและความเข้มแข็งของทหารปลดปล่อยและวีรบุรุษที่ขาดไม่ได้ในเรื่องสั้นแนวเพื่อชีวิต “เกา” เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งซึ่ง หุมพัน สร้างขึ้นเป็นตัวแทนของวีรบุรุษปฏิบัติ “เกา” เป็นคนรักบ้านเกิด รักการเรียน เป็นคนกล้าหาญและฉลาด เขาเป็นคนจับผีดำหรือสายลับของฝ่ายตรงข้ามได้

นอกจาก หุมพัน จะสร้างวีรบุรุษผู้กล้าหาญแห่งกองทัพปลดปล่อยแล้ว เขายังให้ความสำคัญกับบทบาทของสตรีอีกเช่นกัน การเข้าร่วมกองทัพปฏิวัติมีเพียงผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงก็มีจำนวนมากและผู้หญิงต้องกล้าหาญ อดทน เข้มแข็งเหมือนผู้ชายแต่สภาพอ่อนโยน สวมกบเป็นกุลสตรี อย่างเช่น “นางมาลี” ตัวละครเอกหญิงในเรื่องนี้ผู้เข้าร่วมกองทัพปลดปล่อยในฐานะแพทย์ประจำกอง

สรุปได้ว่าเรื่องสั้นลาวที่เสนอเกี่ยวกับการกอบกู้เอกราชหรือเรื่องสั้นลาวเพื่อชีวิต นักเขียนต่างก็มองว่าการเสียดสีความสุขส่วนบุคคลเพื่อส่วนรวมเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ประเทศชาติรอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของต่างชาติซึ่งเข้ามาค้ำชูคริสต์คนลาว ลักษณะเด่นของเรื่องสั้นคือนักเขียนสร้างตัวละครที่เป็นแบบฉบับคือ เป็นวีรบุรุษเพื่อขย่งว่าคนประเภทนี้กำลังเป็นที่ต้องการของสังคมและเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำที่สุด พร้อมทั้งเริ่มให้ความสำคัญกับบทบาทตัวละครหญิงซึ่งต่างจากตัวละครหญิงของเรื่องสั้นลาวในเขตราชาอาณาจักร ตัวละครในเขตกวาง่าวเป็นตัวแทนของผู้หญิงลาวในสังคมซึ่งถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมต่างชาติ ตัวละครหญิงจึงมีลักษณะตามแบบสังคมแบบบริโภค

โครงเรื่องของเรื่องสั้นในเขตนี้อีกมีลักษณะสูตรสำเร็จเช่นเดียวกับตัวละคร โครงเรื่องแสดงถึงความขัดแย้งภายนอกระหว่างรัฐบาลในเขตราชาอาณาจักรกับรัฐบาลในเขตปลดปล่อย ปมขัดแย้งจะคลี่คลายเป็นความหวังซึ่งประชาชนลาวต่างก็ต้องการเห็นประเทศชาติได้รับเสรีภาพ

3.5 พัฒนาการของเรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518

พัฒนาการเรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 แบ่งเป็น 4 ประเด็นหลักดังนี้
เนื้อหา โครงเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่องและมุมมองแบบปัจเจกบุคคลของนักเขียนลาว

3.5.1 พัฒนาการด้านเนื้อหา

เรื่องสั้นลาวในยุคที่ 2 เป็นเรื่องสั้นแนวสังคมนิยม นักเขียนสะท้อนให้เห็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมลาว เช่นปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง นักเขียนจะวิจารณ์กลุ่มตัวละครที่เป็นข้าราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการระดับสูง เพราะเป็นกลุ่มสำคัญที่มีโอกาสคโกงเงินของราชการเพื่อมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว เช่นในเรื่อง “เหตุเกิด” รวมทั้งการรับสินบนจากประชาชน มีผลให้ประชาชนที่มีชีวิตที่แร้นแค้นอยู่แล้วกลับเพิ่มความทุกข์มากขึ้นอีก เช่นในเรื่อง “ราคาของความตาย” ดังนั้นจะพบว่าตัวละครที่มีความเป็นอยู่ที่ดีคือข้าราชการระดับสูงในสังคม ส่วนประชาชนธรรมดาและข้าราชการชั้นผู้น้อยมีชีวิตที่ขมขื่น

นักเขียนบางคนเขียนเกี่ยวกับปัญหาของคนชนบทที่เข้ามาประกอบอาชีพในเมืองหลวง ในยุคนี้เมืองหลวงมีบริษัทเอกชนตั้งขึ้นเป็นจำนวนมากส่งผลให้คนชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มสาวตัดสินใจเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง เพราะพวกเขาหวังว่าจะได้งานที่ดีและมีรายได้พอที่จะยกระดับฐานะให้ดีขึ้น ความคิดดังกล่าวทำให้พวกเขาผิดหวัง ต้องหวนกลับบ้านเกิด ถึงแม้ว่าชนบทจะห่างไกลความเจริญ ประชาชนขาดการศึกษาแต่คนชนบทมีความเจริญทางด้านจิตใจ

ส่วนเนื้อหาในเขตปลดปล่อยเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการต่อสู้ของประชาชนลาวและทหารในเขตดังกล่าวเพื่อให้ประเทศลาวได้รับเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ นักเขียนต้องเขียนเนื้อหาตามที่พรรคกำหนด ดังนั้นเรื่องสั้นจึงมีลักษณะสูตรสำเร็จ ตัวละครที่ปรากฏต่างจากในเขตราชาอาณาจักรซึ่งกลุ่มข้าราชการเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ ส่วนในเขตปลดปล่อยนักเขียนจะให้ความสำคัญกับตัวละครที่เป็นทหารทั้งชายและหญิงที่มีความกล้าหาญ อดทน สุขสันต์เพื่อทำงานให้ส่วนรวม ตัวละครในเขตนี้นจึงมีลักษณะสูตรสำเร็จ

3.5.2 พัฒนาการด้านโครงเรื่อง

เรื่องสั้นลาวในช่วงนี้นักเขียนส่วนใหญ่จะเสนอแนวคิดผ่านความขัดแย้งทั้งภายนอกและภายใน ความขัดแย้งภายนอกเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของประชาชนลาว เช่น การเล่นเกมพนันถือว่าการเข้าสังคมที่มีระดับ ความเหลื่อมล้ำภายในสังคมลาว เป็นต้น ส่วนความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องสั้นเขตปลดปล่อยเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลในเขตราชาอาณาจักรลาวกับรัฐบาลของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ส่วนความขัดแย้งภายในพบได้จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้หญิงลาวยุคนี้คือผู้หญิงมีบุคลิกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยรักนวลสงวนตัวเปลี่ยนไปเป็นผู้หญิงที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เริ่มเกิดความขัดแย้งภายในใจระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมสมัยใหม่คือผู้หญิงต้องการบอกรักผู้ชายก่อนแต่การกระทำดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม อย่างไรก็ตามผู้หญิงลาวในสมัยนี้มีความขัดแย้งในใจระหว่างประเพณีดั้งเดิมกับผู้หญิงสมัยใหม่ซึ่งนักเขียนมองว่าเป็นอิทธิพลจากตะวันตก

การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย (Twist Ending) สร้างความสะเทือนใจได้อย่างมาก นักเขียนลาวเล่นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกที่ขมขื่น ทั้งนี้เพราะนักเขียนมองเห็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนลาว เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง ประชาชนทั่วไปไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม เช่นเรื่อง “พ่อยังไม่ตาย” ของ *ดวงจำปา* ตัวละครเอกออกไปต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมแต่สุดท้ายตนเองกลับถูกไล่่ออกหรือในเรื่อง “เสือก” ของ *ดวงจำปา* นักเขียนนำปัญหาเศรษฐกิจมาสะท้อนให้เห็นช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในด้านที่เจ็บปวดสังคมช่วงนี้เป็นสังคมแบบทุนนิยมจึงมีผลให้เกิดช่องว่างทางฐานะของประชาชนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการที่ซื้อสัตย์มักจะเป็นคนที่ยากจน ดังนั้นนักเขียนลาวนำปัญหาด้านที่เจ็บปวดของประชาชนออกมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ความเจ็บปวดหรือความขมขื่นมีผลให้เรื่องสั้นลาวมีลักษณะเด่นด้านอารมณ์สะเทือนใจ

ส่วนโครงเรื่องในเขตปลดปล่อยเป็นโครงเรื่องแบบสูตรสำเร็จ นักเขียนจะแสดงถึงความขัดแย้งภายนอกระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลคือรัฐบาลในเขตราชาอาณาจักรกับรัฐบาลในเขตปลดปล่อย ความขัดแย้งดังกล่าวพัฒนาไปสู่การลงจบอย่างมีความหวัง

3.5.3 พัฒนาการด้านกลวิธีการเล่าเรื่อง

ประการแรกการ เล่าเรื่องแนวกระแสสำนึกเริ่มปรากฏในเรื่องสั้นสั้นยุคนี้ อย่างเด่นชัดและเรื่องสั้นที่นับว่าใช้กลวิธีดังกล่าวคือแนวคิดได้ดีที่สุดคือเรื่อง “เสือก” ของ *ดวงจำปา* เป็นการเล่าเรื่องโดยผู้เล่าเรื่องรู้แจ้งเฉพาะตัวละครเอกเท่านั้น ผู้อ่านจะทราบเหตุการณ์และการกระทำของตัวละครอื่น โดยผ่านมุมมองของตัวละครเอกคือ “บุญกอง” และผู้เล่าเรื่องปล่อยให้ “บุญกอง” พรั่งพรูกระแสสำนึกของตัวเองออกมา ผู้อ่านจะรับรู้การกระทำ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และความปรารถนาของตัวละคร โดยการตีความหรือสรุปจากกระแสสำนึกของตัวละคร ดังจะเห็นได้จากฉากในภัตตาคาร ผู้อ่านจะเห็นการกระทำของ “บั๊กโค้น” เพื่อนของบุญกอง จากกระแสสำนึกของบุญกองและรับรู้ความปรารถนาของบุญกองที่ต้องการให้ภรรยาและลูกๆ ได้รับประทานอาหารดีๆ ในร้านแบบนี้ซึ่งเขาเองไม่สามารถพาครอบครัวมารับประทานอย่างนี้ได้ เพราะขาดกำลังทรัพย์ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ *ดวงจำปา* เลือกใช้วิธีเล่าเรื่องแบบกระแสสำนึกส่งผลให้แนวคิดของเรื่องนี้ชัดเจนและน่าสนใจ การใช้มุมมองดังกล่าวทำให้ *ดวงจำปา* ประสบความสำเร็จในการสื่อแนวคิดของเรื่องและการลงจบแบบพลิกความคาดหมายในเรื่องนี้สร้างความสะเทือนใจได้สูงมาก เรื่อง “เสือก” จัดว่าเป็นเรื่องสั้นที่มีกลวิธีในการนำเสนอแนวคิดที่ดีเรื่องหนึ่ง

ประการที่สอง การเล่าเรื่องโดยใช้ตัวละครบุคคลาธิษฐาน (Personification) เพื่อเสนอแนวคิดเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่นักเขียนลาวเลือกใช้มาตั้งแต่ในเรื่องสั้นยุคแรกจนถึงยุคที่ 2 ยังปรากฏให้เห็นได้แก่เรื่องสั้นเรื่อง “เหตุเกิด” ของ *ดวงจำปา* เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ใช้ตัวละครสมมติเพื่อสื่อแนวคิดของเรื่อง ตัวละครเป็นรถยนต์ 2 ยี่ห้อคือแลนค์โรเวอร์เป็นรถประจำตำแหน่งของข้าราชการผู้หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครเอกและรถเบนซ์สปอร์ตเป็นรถซึ่งข้าราชการผู้นี้ซื้อด้วยเงินส่วนตัว *ดวงจำปา* วิเคราะห์การกระทำอันไม่เหมาะสมของข้าราชการผู้นี้ซึ่งนำทรัพย์สินของรัฐบาลมาใช้ในเรื่องส่วนตัว ผู้อ่านจะรู้จักตัวละครซึ่งเป็นมนุษย์จากการสนทนาของรถยนต์ทั้งสอง นักเขียนใช้ตัวละครแบบบุคคลาธิษฐานเพราะมีข้อจำกัดทางการเมือง ในเรื่องนี้ *ดวงจำปา* เขียนวิเคราะห์การถือราษฎรบังหลวงของข้าราชการชั้นสูงในสังคม นักเขียนไม่สามารถบอกการกระทำดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมาได้ ดังนั้นเขาจึงวิเคราะห์ผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นบุคคลาธิษฐาน

ประการที่สาม การนำสัญลักษณ์เพื่อสื่อแนวคิดเป็นกลวิธีซึ่ง *ดวงจำปา* เป็นผู้ริเริ่มพบได้จากเรื่อง “อีซูซูกิ” *ดวงจำปา* ใช้รถยนต์ไฮundai เป็นสัญลักษณ์ในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อแนวคิดที่ว่าเมื่อวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาขยายตัวในสังคมลาวมากขึ้นส่งผลให้สภาพจิตใจอันเป็นจิตวิญญาณของความเป็นชาวลาวย่อยหายไป เช่น ความเมตตา ความยึดมั่นในศีลธรรมตามแบบสังคมพุทธศาสนา รถจักรหรือมอเตอร์ไซด์จึงเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมต่างชาติที่ชัดเจนที่สุด

ประการที่สี่ ความเป็นปัจเจกบุคคลของนักเขียนลาวพบในเรื่องสั้นในเขตราชอาณาจักร นักเขียนลาวจะสะท้อนปัญหาที่กำลังคุกคามสังคมลาวและผลกระทบที่ประชาชนลาวได้รับโดยแต่ละคนจะมองปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและแสดงทัศนะส่วนตัวลงในเรื่องสั้นหรืออาจกล่าวได้ว่าความเป็นตัวตนของนักเขียนปรากฏในเรื่องสั้นของเขตราชอาณาจักร ดังนั้นพวกเขาจึงมีมุมมองต่อสังคมที่แตกต่างกัน

ส่วนงานเขียนเรื่องสั้นในเขตปลดปล่อยได้รับอิทธิพลจากประเทศสังคมนิยม นักเขียนต่างเขียนเรื่องสั้นตามนโยบายของพรรค นักเขียนลาวในเขตนี้จึงไม่ได้มองสังคมแบบปัจเจกบุคคลของแต่นักเขียนมองสังคมโดยผ่านกรอบความคิดแบบสังคมนิยม เรื่องสั้นในเขตนี้จึงพัฒนามาเป็นเรื่องสั้นในยุคที่ 3 ยุคสังคมนิยม